

ISSN 2738-0343

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА

**ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИОНО-ДОКУМЕНТАЦИОНЕ
И БИБЛИОТЕЧКЕ ПОСЛОВЕ**

ИНФОРМАТИВНИ БИЛТЕН

**БРОЈ 2
2024**

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове Управе за заједничке послове републичких органа већ више од тридесет година једном месечно објављује Информативни билтен, којим обавештава кориснике о обновљеном информационо-документационом и библиотечком фонду.

Обавештавамо кориснике да БАЗИ ПРАВНИХ ПРОПИСА Одељења за информационо-документационе и библиотечке послове Управе, која је дневно ажурна и притом бесплатна, могу приступити путем следеће интернет адресе:

<http://bpp.uzzpro.gov.rs>

Из наше базе која садржи преко 150.000 прописа и преко пола милиона скенираних страна службених гласила, за свега неколико минута може се добити како важећи тако и неважећи пропис, у штампаној верзији или електронском поштом, као што се може добити и телефонским путем свака информација о статусу траженог прописа.

БИЛТЕНИ у електронском облику могу се преузети на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-bilteni.html>

Целокупан библиотечки фонд може се погледати на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-knjige.html>

Дигитална библиотека налази се на адреси:

<http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За коришћење целокупног фонда, као и за информације о правним прописима објављеним у службеним гласилима, корисници се могу обратити Одељењу:

Одељење за информационо-документационе и библиотечке послове

Управа за заједничке послове републичких органа

Немањина бр. 22–26

Београд

Телефон: 3616-296; 363-1620; 363-1104; 3613-734/лок. 1620 и 1104

biblioteka@uzzpro.gov.rs

САДРЖАЈ

- 1. Преглед одабраних правних прописа објављених у службеним гласилима Републике Србије, Аутономне Покрајине Војводине и Града Београда**
- 2. Списак претплата на службена гласила и часописе за потребе библиотеке Управе у 2024. години**
- 3. Преглед садржаја нових бројева часописа**
- 4. Преглед старих публикација**
- 5. Преглед нових књига**
- 6. Листа најчитанијих књига**

1

**ПРЕГЛЕД ОДАБРАНИХ ПРАВНИХ ПРОПИСА
ОБЈАВЉЕНИХ У СЛУЖБЕНИМ ГЛАСИЛИМА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ, АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ
ВОЈВОДИНЕ И ГРАДА БЕОГРАДА**

УСТАВНОПРАВНИ И ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ

Службени гласник Републике Србије

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Исламској Републици Иран, Дамира Ковачевића, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Грчкој, Николе Недељковића, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Либан, Милана Тројановића, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Зимбабве, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Преторији, Горана Вујичића, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Бахреин, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Кувајту, Владимира Кохута, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Зимбабве, Радише Грујића, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Краљевини Бахреин, Татјане Гарчевић, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Држави Катар, Александра Радовановића, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Белорусији, Илине Вукајловић, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Укази о додели одликовања, Службени гласник Републике Србије бр. 12/2024

Указ о опозиву са дужности изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Чиле, на нерезиденцијалној основи, са седиштем у Буенос Ајресу, Јеле Баћовић, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Указ о постављењу на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Републике Србије у Републици Чиле, Мирјане Котлајић, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Уредба о изменама и допунама Уредбе о врстама услуга које пружа Министарство унутрашњих послова и висини такси за пружене услуге, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Одлука о измени Одлуке о образовању Националног координационог тела за спречавање и борбу против тероризма и одређивању и именовању Националног координатора за спречавање и борбу против тероризма, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Одлука о образовању Радне групе за разматрање питања утврђивања афирмативних мера за елиминацију последица узрокованих дискриминаторним мерама Привремених институција самоуправе у Приштини, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Одлуке о избору јавних тужилаца, Службени гласник Републике Србије бр. 13/2024

Правилник о изменама и допуни Правилника о начину контроле пријаве и промене имовног стања у Министарству унутрашњих послова, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Решење о постављењу вршиоца дужности помоћника директора Управе за заједничке послове републичких органа, Оливере Дурлевић, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Решење о постављењу вршиоца дужности директора Управе за заједничке послове републичких органа, Дејана Матића, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Одлука о потврђивању мандата посланика у Скупштини Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 10/2024

ФИНАНСИЈЕ И ПРИВРЕДА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о условима и начину спровођења субвенционисане куповине нових возила која имају искључиво електрични погон, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Уредба о утврђивању Годишњег програма развоја саветодавних послова у пољопривреди за 2024. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Уредба о правилима поступка набавке добара, услуга или радова потребних за реализацију међународне специјализоване изложбе EXPO BELGRADE 2027, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Уредба о проглашењу Парка природе „Мали Босут”, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Уредба о утврђивању Плана намене радиофреквенцијских опсега, Службени гласник Републике Србије бр. 9/2024

Уредба о утврђивању Програма подстицања регионалног раста у Републици Србији у 2024. години, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Уредба о утврђивању Програма подршке развоју пословне инфраструктуре у 2024. години, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Уредба о условима, начину доделе и коришћења средстава подстицаја за развој и унапређење руралног туризма и угоститељства на територији Републике Србије, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Уредба о измени Уредбе о мерењима емисија загађујућих материја у ваздух из стационарних извора загађивања, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Уредба о изменама и допунама Уредбе о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене инфраструктурног коридора државног пута IB реда, Ауто-пут Е-75 Београд – Ниш (петља „Пожаревац”) – Пожаревац (обилазница) – Велико Градиште – Голубац, Службени гласник Републике Србије бр. 11/2024

Уредба о распореду и коришћењу средстава за субвенционисање заштићених природних добара од националног интереса у 2024. години, Службени гласник Републике Србије бр. 11/2024

Уредба о утврђивању Просторног плана подручја посебне намене Националног фудбалског стадиона – трећа фаза, Службени гласник Републике Србије бр. 13/2024

Уредба о ограничењу висине цена основних животних намирница, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Уредба о утврђивању Програма подршке регионалном развоју и развоју предузетништва који се реализује кроз стандардизовани сет услуга који спроводе акредитоване регионалне развојне агенције у 2024. години, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Уредба о утврђивању Програма управљања водама у 2024. години, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Уредба о проглашењу Специјалног резервата природе „Увац”, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Одлука о утврђивању износа новчаних средстава у 2024. години за остваривање права на новчана средства за изградњу, учешће у куповини, односно куповину породично-стамбене зграде или стана по основу рођења детета, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Одлука о утврђивању Енергетског биланса Републике Србије за 2024. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Одлука о образовању Одбора за организацију Трећег међународног сајма вина „Винска визија Отворени Балкан”, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Одлука о измени Одлуке о класификацији билансне активе и ванбилансних ставки банке, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Одлука Уставног суда којом се утврђује да одредба члана 13. став 1. Закона о финансијској подршци породици са децом (Службени гласник РС, број 113/17), у делу који гласи: „одсуства због компликација у вези са одржавањем трудноће, или” и у делу који гласи: „уколико није коришћено одсуство због компликација у вези са одржавањем трудноће”, није у сагласности са Уставом, Службени гласник Републике Србије бр. 11/2024

Правилник о обрачуну просечне veleпродајне цене деривата нафте EVRO DIZEL и EVRO PREMIUM BMB 95, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Правилник о изменама и допунама Правилника о испитивању возила, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Правилник о изменама и допунама Правилника о возачким дозволама, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Правилник о начину и садржају извештавања о броју запослених код корисника средстава буџета локалне власти у 2024. години, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Правилник о изменама и допуни Правилника о условима и начину остваривања права на кредитну подршку, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Правилник о изменама Правилника о начину исказивања перформанси грађевинских производа и елемената зграде у вези са битним карактеристикама – реакција на пожар, отпорност на пожар и понашање при спољашњем пожару, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Правилник о изменама Правилника о безбедности играчака, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Правилник о обрасцу извештаја о наплаћеним накнадама за коришћење јавних добара, Службени гласник Републике Србије бр. 9/2024

Правилник о минималним техничким условима за трговину на откупним местима, Службени гласник Републике Србије бр. 9/2024

Правилник о критеријумима за остваривање права на олакшицу и ближи поступак остваривања права на олакшицу плаћања накнаде за коришћење заштићеног подручја, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Правилник о изменама Правилника о Регистру хемикалија, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Правилник о садржини и начину вођења регистара и евиденционих листа о производњи, обради, преради и промету дувана, дуванских производа, односно о производњи и промету сродних производа, Службени гласник Републике Србије бр. 11/2024

Правилник о начину вршења контроле и непосредног регулисања саобраћаја на путевима и вођењу обавезних евиденција о примени посебних мера и овлашћења, Службени гласник Републике Србије бр. 11/2024

Правилник о ИПАРД подстицајима за инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава у оквиру ИПАРД III програма, Службени гласник Републике Србије бр. 11/2024

Правилник о допуни Правилника о условима и начину остваривања права на подстицаје у сточарству за краве за узгој телади за тов, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Правилник о измени Правилника о обрасцима извештаја о управљању амбалажом и амбалажним отпадом, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Правилник о оверавању анализатора издувних гасова, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Правилник о оверавању мерила топлотне енергије, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Акциони план за 2024. годину за спровођење Стратегије развоја стартапа екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Листе биоцидних производа уписаних у Регистар биоцидних производа, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

Листа одобрених супстанци, Службени гласник Републике Србије бр. 15/2024

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о условима за доделу бесповратних средстава породицама на територији Аутономне Покрајине Војводине, за куповину некретнине, с циљем унапређења положаја жене, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 8/2024

Правилник о условима за доделу бесповратних средстава породицама у којима се роди треће или четврто дете за решавање стамбеног питања или за унапређење услова становања на територији Аутономне Покрајине Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 8/2024

Правилник о додели средстава за унапређење и развој руралне инфраструктуре и услуга у АП Војводини у 2024. години, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 9/2024

РАДНИ ОДНОСИ, ЗДРАВСТВЕНА И СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Службени гласник Републике Србије

Правилник о допуни Правилника о номенклатури лабораторијских здравствених услуга на примарном, секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 8/2024

Правилник о Протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање, Службени гласник Републике Србије бр. 11/2024

Правилник о изменама Правилника о ценама здравствених услуга на секундарном и терцијарном нивоу здравствене заштите, Службени гласник Републике Србије бр. 15/2024

Правилник о изменама Правилника о највишем износу накнада трошкова за медицинско-техничка помагала која се издају на терет средстава обавезног здравственог осигурања, Службени гласник Републике Србије бр. 15/2024

ОБРАЗОВАЊЕ, НАУКА, КУЛТУРА И ФИЗИЧКА КУЛТУРА

Службени гласник Републике Србије

Уредба о изменама Уредбе о националним спортским признањима и новчаним наградама, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Правилник о обављању друштвено-корисног, односно хуманитарног рада у установама образовања и васпитања, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Правилник о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Правилник о оцењивању ученика у средњем образовању и васпитању, Службени гласник Републике Србије бр. 10/2024

Правилник о допунама Правилника о Листи стручних, академских и научних назива, Службени гласник Републике Србије бр. 11/2024

Решење о додели националног спортског признања, Службени гласник Републике Србије бр. 14/2024

Службени лист Аутономне Покрајине Војводине

Правилник о критеријумима за финансирање научноистраживачких и развојноистраживачких пројеката националних мањина – националних заједница у Аутономној Покрајини Војводини, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 8/2024

Правилник о критеријумима за финансирање краткорочних пројеката од интереса за развој научноистраживачке делатности у Аутономној Покрајини Војводини, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 8/2024

Правилник о критеријумима за финансирање пројеката који се баве истраживачко-уметничким стваралаштвом у области уметности, са територије АП Војводине, Службени лист Аутономне Покрајине Војводине бр. 8/2024

РАЗНО

Службени гласник Републике Србије

Индекси потрошачких цена за јануар 2024. године, Службени гласник Републике Србије бр. 13/2024

Подаци о просечним зарадама и просечним зарадама без пореза и доприноса по запосленом, за децембар 2023. године, Службени гласник Републике Србије бр. 15/2024

Податак о висини просечне месечне зараде по запосленом за четврти квартал 2023. године, Службени гласник Републике Србије бр. 15/2024

Податак о просечној годишњој заради по запосленом у Републици Србији за 2023. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 15/2024

Подаци о просечној годишњој заради и просечној годишњој заради без пореза и доприноса у Републици Србији за 2023. годину, Службени гласник Републике Србије бр. 15/2024

Подаци о кретању просечне месечне зараде без пореза и доприноса и о кретању потрошачких цена у Републици Србији од 1. јула 2023. године до 31. децембра 2023. године, Службени гласник Републике Србије бр. 15/2024

Усклађени динарски износи накнада из јединствене тарифе по којој се наплаћују накнаде за услуге које врши Управа за трезор, Службени гласник Републике Србије бр. 7/2024

2

СПИСАК ПРЕПЛАТА НА СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА И ЧАСОПИСЕ ЗА ПОТРЕБЕ БИБЛИОТЕКЕ УПРАВЕ У 2024. ГОДИНИ

СЛУЖБЕНА ГЛАСИЛА

1.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
2.	СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИК РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ – МЕЂУНАРОДНИ УГОВОРИ
3.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ АП ВОЈВОДИНЕ
4.	СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА БЕОГРАДА

СТРУЧНИ ЧАСОПИСИ

1.	ЛЕГЕ АРТИС: прописи у пракси
----	------------------------------

ОСТАЛЕ СЕРИЈСКЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ

1.	БИЛТЕН СУДСКЕ ПРАКСЕ ПРИВРЕДНИХ СУДОВА
2.	БИЛТЕН УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

3

ПРЕГЛЕД САДРЖАЈА НОВИХ БРОЈЕВА ЧАСОПИСА

ПРОПИСИ У ПРАКСИ

propisi.net

фебруар 2024 / број 137 2/2024

Регистар стварних власника као механизам одбране од прања новца, корупције и организованог криминала – један корак напред, два корака назад

- ▶ Примена иновираног Закона о странцима
- ▶ Спровођење јавног конкурса за попуњавање радних места у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе
- ▶ Органи јединице локалне самоуправе и њихове надлежности
- ▶ Предбележба објеката у изградњи
- ▶ Доприноси за пензијско и инвалидско осигурање као уставна и законска категорија
- ▶ Право прече куповине у судској пракси – трећи део
- ▶ Прекид и обустављање управног поступка

У овом броју...

РАДНО ПРАВО

- 4** Примена иновираниог Закона о странцима
- 10** Доприноси за пензијско и инвалидско осигурање као уставна и законска категорија
- 18** Спровођење јавног конкурса за попуњавање радних места у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе

ГРАЂАНСКО ПРАВО

- 27** Право прече куповине у судској пракси – трећи део
- 43** Предбележба објеката у изградњи

УПРАВНО ПРАВО

- 48** Прекид и обустављање управног поступка

УНАКРСНИ ПОГЛЕД

- 53** Регистар стварних власника као механизам одбране од прања новца, корупције и организованог криминала – један корак напред, два корака назад
- 62** Органи јединице локалне самоуправе и њихове надлежности

РУБРИКЕ

- 69** Портал читалаца
- 73** Поводом Међународног дана црвених руку
- 87** Кад језик пресуди: Архаизми и неологизми као део правног језика
- 92** Календар важења правних аката
- 93** Преглед прописа донетих између два броја

4

ПРЕГЛЕД СТАРИХ ПУБЛИКАЦИЈА

Излазећи у сусрет све израженијим захтевима корисника да пронађу одговор на специфична питања из професионалне праксе, кроз Информативни билтен континуирано ћемо упознавати своје читаоце са садржајима старих књига из богате ризнице библиотеке Управе. Наш фонд обухвата, између осталог, и вредне писане документе који, осим документационе, имају и научну и стручну вредност. Будући да су посреди књиге од историјског значаја, као и периодична издања и друге драгоцене библиотечке целине којима располажу постојећи фондови, овим путем настојали смо да проширимо лектиру свима онима који желе да се стручно усавршавају. Напомињемо да ове књиге (из којих дајемо само изводе) могу да се користе само у читаоници библиотеке Управе за заједничке послове републичких органа, а део фонда дигитализован је и доступан на адреси: <http://www.uzzpro.gov.rs/biblioteka-digit.html>

За овај број издвајамо:

- 1. Закон о суђењу и о законима, по којима ће се судити у присаједињеним пределима: Ниш, 1878.**
- 2. Др Нинко Перић: Територијални сукоб закона: Београд, 1922.**
- 3. Правила о полагању државног стручног испита чиновничких приправника у ресору Министарства просвете: Београд, 1931.**

У наредним бројевима Информативног билтена наставићемо са приказима тематски и жанровски разноврсних публикација нашег богатог фонда.

ЗБОРНИК ЗАКОНА И УРЕДАБА

ИЗДАНИХ

У КЊАЖЕСТВУ СРБИЈИ

од 1. Новембра 1878 до 6. Маја 1879 године.

34. (XXXIV.)

У БЕОГРАДУ

ШТАМПА И ИЗДАЊЕ ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ

1879

МИЛАН М. ОБРЕНОВИЋ IV.

по милости божијој и вољи народа,

КЕЊАЗ СРПСКИ.

ПРОГЛАШАВАМО И ОБЈАВЉУЈЕМО ОВИМА И СВАКОМЕ, ДА ЈЕ НАРОДНА
СКУПШТИНА РЕШИЛА, И ДА ОМО МИ ПОТВРДИЛИ И ПОТВРЂУЈЕМО:

З А К О Н

о суђењу и о законима, по којима ће се судити у присаједи-
њеним пределима.

Члан I.

До сад основани приватно-правни односи у при-
саједињеним пределима, у колико нису расправљени
и решени, као и право о својини непокретности и
о наслеђу, доказиваће се и судити код судова по
досадашњем у тим пределима обичају; а у колико
тај правни обичај не би био извешан, саображаваће
се начелима српског грађанског законика.

Члан II.

Што се пак тиче правних односа између оних,
који у тим пределима неке земље држе и раде, и
оних, који са тих земаља траже извесне користи и
услуге под разним називима, као и случајева, где
једном припада земља а другом зграда, то ће се
доцније решити законодавним путем, пошто се тачно
проучи и извиди.

Члан III.

А. унапредак, пошто овај закон у живот ступи:
о грађанским законима у опште, лична права гра-

ђана по сопственим својствима, права и дужности супружника, права и дужности родитеља и деце, права на ствари, државина и права држања, прибављање ствари, прибављање ствари прираштајем и припатком, прибављање ствари предајом, о залози, о службеностима, о тестаменту или завештању, о садржају, смислу и тумачењу тестаментa, о томе како завешталац о свом имању може располагати, о уговорима у опште, о поклонима, о остави или аманету, о наручи или послузи, о зајму, о пуномоћству и деловодству, о промени, о продаји и куповини, о закупу, о најму, о ортаклуку, о брачним уговорима, о уговорима одважним или на срећу, о накнади учињене штете, о начину, којим се утврђују права и обвезе, о преиначењу (промени) права и обвеза, како престају права и обвезе, као и о застарелости, — расправљаће се и судити по грађанском законикy за Кнежевину Србију од 25 Марта 1844 год. и по изменама и допунама у томе законикy учињеним.

Члан IV.

Исто тако кад овај закон у живот ступи, почеће у присаједињеним пределима важити:

1. Закон о устројству судова окружних, апелацијoног и касацијoног од 20 Фебруара 1865 год. (Збор. XVIII. стр. 23), са изменама и допунама, и устројство трговачког суда од 12 Децембра 1859 год. (Збор. XII. стр. 107), са допуном § 15 истог устројства од 3 Јануара 1867 год. (Збор. XX. стр. 2);

2. Законик о поступку судском у грађанским парницама од 20 Фебруара 1865 год. и његове измене и допуне.

По пређе уговорени дугови и сва примања и давања, која прелазе вредност од 250 гр. пореских, у присаједињеним пределима моћиће се до конца 1880 год. доказивати по досадашњем у тим пределима обичају и начину, и сведоцима, а да не мора бити писмене исправе, каква се тражи по § 242 грађ. пост.

У споровима пак у вредности до 50 динара расправљаће се и судити по прописима привременог закона о уређењу ослобођених предела од 3 Јануара 1878 год. (Збор. 32. стр. 250), а не по глави I. грађ. поступка;

3. Законик о поступку судском у кривичним делима од 10 Априла 1865 год., са изменама и допунама његовим, изузимајући само измене и допуне од 10 Јануара 1876 год. (Збор. XXVIII. стр. 44;

4. Закон о стециштном поступку од 17 Марта 1861 год. $\frac{\text{К. В. № 597}}{\text{Сав. № 436}}$ (Збор. 30. стр. 390), са његовим изменама и допунама;

5. Трговачки законик од 26 Јануара 1860 год. (Збор. 30. стр. 348), са изменом § 15 истог законика од 22 Новембра 1861 г. (Збор. XIV. стр. 201);

6. Казнителни законик од 29 Марта 1860 год. са изменама и допунама у њему учињеним;

7. Закон о пороти од 21 Октобра 1871 год. (Збор. XXIV. стр. 45);

8. Закон о старатељству од 25 Октобра 1872 год. (Збор. XXV. стр. 17), и закон о постављању судија за ванпарнична (неспорна) дела од истог дана и године (Збор. XXV. стр. 13), заједно са правилима о поступању у ванпарничним (неспорним) делима од 13 Децембра 1872 год. и

9. Закон о условном отпуштању криваца из казнених завода од 22 Маја 1869 год. (Збор. XXII. стр. 34), заједно са упутством за извршење тога закона од 3 Јуна 1869 год.

Члан V.

Остала законска наређења за правосудну струку, која важе у старим границама Кнежевине Србије, уводиће се поступачно у живот у присаједињеним пределима, законодавним путем.

Члан VI.

Грађански спорови, који се затеку несвршени код среских и великих судија у време, кад овај закон почне важити, довршиће се по прописима закона о устројству судова и по законнику о поступку судском у грађанским парницама, обоје од 20 Фебруара 1865 год. И по томе:

1. У споровима, који се у то време затеку код среских судија непресуђени, а по грађанском поступку подлеже суђењу избраног суда (§ 434), окружни судови прекинуће даљи рад, и парничаре о томе извести решењем, а тужиоца упутити на избрани суд.

Са овим решењем вратиће се парничарима документи, ако су какве по том спору поднели.

У овом случају неће се никаква такса од парничара наплатити.

2. У оним споровима овога рода (§ 434 грађ. поступка), који буду у то време пресуђени од средњих судија, ако има незадовољства или жалбе, судови ће окружни послати дело апелацијоном или касацијоном суду, према наређењу §§ 309 и 322 грађанског поступка.

Но ако касацијони суд такву пресуду уништи, суд ће окружни поступити по тачци под 1 овога члана. И у овом случају не ће се од парничара наплаћивати никакве судске таксе.

3. Спорове, који буду у то време код средњих судија пресуђени, а по грађанском поступку судском подлеже суђењу окружних судова, па буду изјављена незадовољства или жалбе великом судији, окружни ће судови послати апелацијоном или касацијоном суду, коме од њих, према устројству судова и грађанском поступку, које дело припада.

4. У оним споровима, у којима су пресуде средњих судија од великог судије уништене и средњим судијама враћене, окружни судови поступиће по грађанском судском поступку.

5. Спорови, који се код великих судија затеку несвршени, поделиће се, према устројству судова и грађанском судском поступку, и што по овим законима припада апелацијоном суду, предаће се њему;

а што припада касацијоном суду, примиће овај, и сваки ће по свом кругу даље по њима радити.

А по делима, која се до тога дана нађу пресуђена, пресуде су одмах извршене.

Члан VII.

Сви кривични предмети, који се у исљећењу затеку код полицијских власти или среских судија у време, кад овај закон у живот ступи, доследиће се и пресудити по правилима законика о поступку судском у кривичним делима.

А у оним предметима, који се у то време затеку пресуђени код среских судија, али не буду још послати великом судији, саопштиће се пресуда дотичним странама по прописима кривичног судског поступка, па потом даље поступити по прописима истог поступка и према устројству судова.

Кривична дела, која се у то време затеку не-свршена код великих судија, поделиће се тако, да оне предмете, који према устројству судова и закону о поступку судском у кривичним делима, подлеже расматрању касацијоног суда, прими касацијони суд, а оне, који подлеже суђењу апелацијоног суда, прими апелацијони суд, који ће потом сваки по свом кругу даље по њима радити, као да би било незадовољства или жалбе и тужиоца и оптуженога.

Члан VIII.

У време, кад овај закон ступи у живот, велике и среске судије у присаједињеним пределима предаће своје архиве окружним судовима.

Члан IX.

Закон овај ступа у живот тридесети дан од дана кад га Књаз потпише, и од тада престају важити сва њему противна наређења у закону о привременом уређењу ослобођених предела од 3 Јануара 1878 год. (Збор. 32. стр. 250), и у закону о привременом управном подељењу и снабдењу с властима ослобођених предела од 14 Маја 1878 г. (Збор. 32. стр. 308).

Препоручујемо Нашем министру правде, да овај закон обнародује и о извршењу се његовом стара, властима пак заповедамо, да по њему поступају, а свима и свакоме, да му се покоравају.

31. Децембра 1878.
у Нишу.

М. М. ОБРЕНОВИЋ с. р.

(М. П.)

*Видио и ставио државни печат,
чувар државног печата,
министар правде,
Д. Матић с. р.*

*Председник мин. савета,
министар иностраних дела,
Јов. Ристић с. р.
Министар унутрашњих дела,
Рад. Милојковић с. р.
Министар правде,
Д. Матић с. р.
Министар грађевина,
Р. Алимпић с. р.
Министар просвете
и црквених дела,
А. Васиљевић с. р.
Министар финансије,
В. Јовановић с. р.
Министар војни,
почасни ађутант Његовог
Височанства Књаза,
генерал-штабни потпуковник,
Јов. Мишковић с. р.*

ТЕРИТОРИЈАЛНИ СУКОБ ЗАКОНА.¹

I.

Законодавства модерних држава стоје на гледишту потпуне равноправности странаца и поданика дотичних држава у приватно-правном погледу. Један странац може у држави, којој не припада, слободно живети, оснивати породицу, прибављати и одржавати своју имовину онако и у оној мери, како и у колико и поданици те државе, наслеђивати и остављати своју имовину у наслеђе другоме и т. д. Историја права нам показује да је дуго времена требало док се дошло до ове равноправности. Да и не помињемо старе брамане, кудре и парије у Индији; Изотеле, метеке и варваре у старој Атини, ни перегрине у староме Риму, све до најновијега доба странац није могао уживати сва грађанска права, која имају поданици једне државе, и то ни приватна права; јавна права пак ни данас немају. Требало је много, не година, већ много векова да се одомаћи идеја лепо прокламована декретом од 1790. године од стране француске Конституанте, којим се укида грађанскоправна разлика између странаца и поданика, сматрајући, како се вели у декрету, да је ова разлика „противна принципима братства, који треба да спајају све људе, ма којој земљи и влади припадали“, и немогућа у земљи народа „који је свој устав поставио на бази права човека и грађанина“. Слободна француска, вели даље декрет „мора раширити своје груди свима народима на земљи, позивајући их да уживају, под слободном владом, света и неповредима права човека“. Ове принципе усвојио је и грађански законик кнежевине Србије од 11. марта 1944. год. у својим прописима §§-а 6, 15, 45, 47, 53 и 423.

Једини услов, који још законодавства постављају у остварање овога принципа равноправности, то је *реципроцитет*.

¹ Уводно предавање на часу „Међународног Приватног Права“, на универзитету.

Свака држава, која признаје приватно-правну равноправност странцима са њеним поданицима тражи као услов: да и та страна држава, којој дотични странац припада, признаје иста права обратно поданицима оне прве. Тај се реципроцитет осигурава или дипломатским путем, путем уговора (дипломатски реципроцитет) као што чини Француска по основи чл. 11. *cod. civ*; и као што предвиђа и српски грађански законик у погледу наслеђа (§ 423); или се пак реципроцитет обезбеђује чисто законодавним путем (законодавни реципроцитет) као што предвиђа наш грађански законик у погледу осталих права (§ 47) по угледу на аустријски грађански законик (чл. 33.) Захтев реципроцитета задржан је једино у циљу да се и стране државе нагнају да усвоје исте принципе равноправности. Врло је вероватно да ће се ови захтеви реципроцитета у низу идеја, којима се нова законодавства инспиришу, укинути. Има и данас дивљих племена, међу која један Европљанин не би смео ни отуђи, па ипак, ако би једно лице тога племена дошло у нашу средину, оно би морало уживати основна права слободнога грађанина. У томе погледу најлибералнији је талијански законик, који у своме чл. 3. предвиђа да се странцу допушта уживати иста грађанска права, која имају и домаћи грађани, без икаквог ограничења у погледу реципроцитета. Ми верујемо у будућност оваквог либералног прописа и с тога сматрамо да су одредбе нашег закона у смислу реципроцитета застариле.

Са признањем, дакле, грађанских права једноме странцу, ствар је без мало законодавно уређена. Колективна заједница народа заједничка је отаџбина људи. Човек може слободно ићи из државе у државу; у свакој од њих добиће основна права човека и грађанина: живот, слободу и заштиту његове интелектуалне и економске делатности.

II.

Поменули смо све ово једино у циљу да боље разумемо друго једно питање, које је далеко од тога да је дефинитивно решено; питање, које се јавља као последица грађанско-правне равноправности грађана и странаца. Ако странац ужива сву приватно — правну једнакост са поданицима једне државе, тиме није решено питање: којем ће законодавцу бити потчињен ради регулисања свога извесног правног односа: законима своје отаџ-

бине или законима државе, у којој живи, или у којој се суду обраћа за заштиту. Сваки закон једне државе пружа свој суверенитет у два правца: с једне стране он влада *територијом* дотичне државе, и тако се протеже на сва лица, која живе на тој територији; с друге стране он влада *лицима*, поданицима те државе, па и када напусте територију своје домовине. Суверенитет закона може бити, дакле, територијални и лични (персонални, национални). Ако треба регулисати извештај правни положај једнога странца онда ће често територијални суверенитет закона државе, у којој се он налази доћи у *сукоб* са персоналним суверенитетом закона отаџбине тога странца. Законодавства појединих земаља су различита и ту је основ овог сукоба закона. Признати странцу равноправност у приватним односима са поданицима једне државе не значи решити питање: на којем ће закону странац основати свој правни положај, да ли на закону своје отаџбине или на закону земље, у којој се стално или тренутно налази. Један турски поданик, који живи у Немачкој, отпутује у Русију и тамо закључи уговор са једним талијанским подаником, који опет стално живи у Србији, о куповини извесне хране. Храна се има предати купцу, турском поданику у Шпанији, а за гаранцију извршења уговора продавац, Талијан, нуди имање које лежи у Енглеској. Уговор се не испуни и ствар треба да иде на суд. Пред који суд и по којем ће закону суд расправити спор? Да ли по националном закону купца, тужиоца (*lex personalia*) или по закону његовог места живљења, немачком (*lex domicilii*); да ли по закону земље где је уговор закључен, руском (*lex loci contractus*), или по закону земље, где се уговор има извршити, шпанском (*lex loci solutionis*), по закону талијанском, чији је поданик тужени, или по српском, где он стално живи, и где се, рецимо, тужилац тужбом обратио суду (*lex fori*), или најзад по закону енглеском, где лежи непокретно имање или по француском, где је, претпоставимо, храна стигла, ту остала не експедована (*lex rei sitae*). Узмимо да се ствар суди у Шпанији, по чијем закону су грађани пунолетни кад наврше 23 године, а тужени Талијан има 22 године, и по закону своје земље он је пунолетан. Да ли ће га и шпански суд сматрати пунолетним или пак малолетним?

Довољан је био овај један пример да покаже компликованост приватно — правних спорове у међународним односима,

и могућност сукоба закона разних држава. Таквих примера има много; сукоби су могући по целој материји грађанског права са судским поступком; трговачког права са стечајним и меничним. Решавање тих сукоба чини предмет једној специјалној грани правне науке, познате под именом *Међународно — Приватно право*.

Правна наука је покушавала да постављањем извесних принципа да решења овим сукобима, закони појединих земаља покушавали су са своје стране да поставе основ решења овим сукобима и најзад услед свих тешкоћа, на које се наилазило, дошло се на идеју да се ова питања реше дипломатским путем, путем међународних уговора и то је предмет Хашким конвенцијама, приватно-правног карактера.

III.

Правна наука нема још, ни она сама, пречишћена гледишта по овим питањима. Отуда се у теорији о сукобима закона, односно у Међународном Приватном праву, помиње на првом месту *теорија штатуша*, а по том *систем енглеско-амерички*, *систем Вехшеров*, *систем Шефнеров*, *систем Савињијев* или *немачка школа*, и најзад *теорија персоналишета (националишета) права* или *талијанска школа*. Кад се има на уму да се многобројни заступници теорије статута (Димулен, Д'Аржантре, Кокиј, Роденбург, Пол и Жан Вует, Булноа, Бује, Фроланд и др.) у разним ниансама међу собом разликују, као и представници теорије персоналитета права, онда се може рећи да, колико се правника овим питањима бавило, толико се разних теорија и система конструисало. Нас би далеко одвело да улазимо у детаље ових теоријских студија; то ће у осталом бити предмет целокупног излагања Међународног Права, што ће и бити наш предмет предавања на универзитету, али ћемо ипак у најкраћим потезима приказати ове разне тенденције.

Теорија *штатуша* постала је у Италији, где су је засновали глосатори. Назив теорије долази од речи *statut*, реч која је у Средњем веку означавала партикуларне законе, општинске или провинцијалне, који су важили у Италији, и који су чинили антитезу општим законима, који важе за целу државу. Теорија статута имала је у почетку да реши конфликте ових покрајинских статута, на домену истог политичког суверенитета, услед

тога, што се статути појединих провинција разликоваху. Са развитком трговине и међународног саобраћаја појавили су се пак сукоби закона једне земље и националних закона страних поданика и у недостатку правила за решење ових сукоба потражило се решење у теорији статута. У овом смислу реч *штатуш* постаје синоним речи *закон*. И ако се мишљење представника ове теорије не може дефинисати, јер се поједини писци у детаљима разликују, ипак се може у главном рећи, да, по теорији статута, ако је закон имао за главни предмет лице, он је квалификован као *персонални штатуш* (*statuta personalia*); ако је пак имао за предмет ствари, добра, онда је квалификован као *реални штатуш* (*statuta realia*). Према томе персонални статути имају екстериторијално дејство и прате лица и ван њихове домовине, реални пак статути се примењују на сва лица, која се налазе на извесној територији без обзира чији су они поданици. Тако нпр. закон, који регулише пунолетство једног лица, лични је статут, и према томе у погледу пунолетства применио би се на странца његов национални закон. Закон пак, који регулише својину на неком имању био би реални статут и у том погледу има се применити територијални закон земље где је добро, па ма оно припадало и једноме странцу. Али најтеже је питање: који би закони били лични, а који реални. Највећи број закона говори и о лицу и добру т. зв. *мешовити штатуши* (*statuta mixta*), и онда је врло тешко одредити који се закон у даном случају има применити. Бартол је дошао на једну чудну идеју; у том случају, он вели, ако се у закону помиње на првом месту лице, онда је то лични статут, ако се пак у закону помиње на првом месту добро, онда је реални. Тако би примена закона зависила од његове случајне стилизације. Закон, који би казао: „прворођени наслеђује сва добра“, био би лични статут; који би пак казао: „заоставштина припада прворођеном“, био би реални статут. Тако је настало у науци једно лутање, да би се пронашао критериум поделе личних и реалних статута. Сама је теорија статута морала чинити изузетке од свога постављеног правила. Тако нпр. Д'Аржантре, један од највећих поборника теорије статута ипак признаје да има закона, којима је предмет искључиво лице, па ипак немају екстериторијално дејство. По њему закони, којима се регулише општа неспособност лица, лични су статути и имају екстериторијално дејство (нпр.

питање пунолетства); закони пак, којима се регулише партикуларна неспособност лица, реални су статuti и не немају екстериторијално дејство (нпр. закон по коме муж не може чинити поклон жени). Теорија статута није могла тачно одредити који би закони били реални, а који персонални, али је у главном признала: да се у једној држави могу у погледу странаца примењивати и њихови национални закони. Ипак када чини тај уступак, она то правда „обостраном коришћу“ двеју држава у питању, и „пријатељским расположењем“, (*comitas gentium*), које треба да влада међу државама¹). Клица овој теорији се налази у феудалној доктрини, по којој је човек припадак земљишта на којем станује, и према томе подлежи законима ове земље, а када од тога одступа онда томе одступању не даје једну правну подлогу, већ то чини по основи „међународне љубазности“.

Правници *немачки* (Вехтер, Шефнер, Шмид, Питер, Савињи) одступајући од теорије статута у главном преносе ово питање са базе „међународне љубазности“ на чисто *правну* основу. Странци ће често бити подвргнути свом националном закону не по основи међународне љубазности, већ што имају права на ту примену свога националног закона. Сва је ствар да се одреди на које законе они имају то право. По Савињиу судија има дужност да тачно аналише *природу* правног факта (односа и т. д.) који је сукоб закона изазвао; па пошто изнађе ту природу да расуди да ли домаћи или страни закон најбоље доликује томе правном факту. Али мора се водити рачуна о томе да сви *прохибитивни* закони, задахнути општим интересом обвезују све житеље дотичне земље, поданике као и странце.

Енглеско-америчка пракса полази са гледишта: да ни један закон нема дејства ван границе територије оне државе у којој важи.

Најновија и најраспрострањенија је међутим *теорија персоналитета права*, звана још и *шалијанска школа*. Њу заступа већина модерних правника, бар на европском континенту, а заступа је и професор правног факултета у Паризу г. Weiss, по чијим предавањима ћемо је и приказати.

¹ Види о историји теорије статута М. А. Lainé „Introduction au droit international privé“.

Ова доктрина је модерна, и пореклом својим талијанска. Прокламовао ју је у једном свом говору први пут Манчини 1851. год. и данас је заступа већина правника и у Италији. Она се да овако формулисати: Закон, када регулише какав приватни интерес, има увек за предмет извесну корист лицу; он може да влада само оним лицима, за која је донет; али он треба да влада овим лицима на свима местима и у свима њиховим правним односима, изузев ублажење тога правила, које проистиче: *а)* из међународног јавног поретка, *б)* из правила *locus regit actum*, и *в)* аутономије воље.

Ако оставимо за моменат на страну ове изузетке, онда се правило састоји у овоме. Држава је пре свега *агрегат* лица, уједињених заједничком везом поданства. Али да би држава свакоме од ових лица дала гаранције и заштиту, коју оно с правом од државе очекује, потребно је да држава има *шеришорију*. Њена моћ се дакле врши у једно и над лицима и над стварима, али ова два елемента немају исту важност. Без поданика државу не можемо схватити, међутим строго узев држава се може замислити без територије, и сведена само на свој персонални суверенитет. Дивљачка племена у Америци, и она, која настањују пустиње Африке, у правом смислу немају територије, међутим она конституишу у извесној мери државе, имајући извесну организацију, која ма како несавршена, ипак им гарантује независну и аутономну егзистенцију. По једној духовитој примедби територија је за државу, оно што је домицил за лице. Држава дакле постоји само тим што има поданике и само за те поданике; њен *шеришоријални суверенишет* је само припадак њеног *персоналног суверенишета*.

Овај персонални суверенитет, који се манифестује правом државе да доноси законе за своје поданике, не познаје територијалне границе. Претендовати да намете своје законе на оне своје грађане који се настане у другој држави значило би вређати суверенитет ове друге државе, сем ако то општи интерес захтева; с друге стране значило би абдицирати на свој сопствени суверенитет одрећи се искључивог права владати правним положајем својих исељених поданика.

У осталом за и интересе и потребе једнога лица који закон може бити погоднији од националног закона? Закони су у директном односу са расом и природним темпераментом оних лица којима

владају. Разнолика и трајна својства су последица расе, обичаја, традиција, места рођења, и скупа свих елемената, који констатишу карактер и грађански дух свакога народа. Према томе много је разумније рећи да се основна правна својства лица регулишу свуда законима његове отаџбине.

Сви су закони лични, јер сви имају, више или мање за предмет лица. Према томе теорија статусна о деоби закона на личне и реалне је произвољна. Лични су чак и они, који се односе на имовину, јер им је циљ, пре свега, да задовоље потребе човека, који је битни предмет његових диспозиција. Они стога владају само лицима за која су промулгована, али владају њима свуда ма где се она кренула и настанила.

Али, као што смо рекли раније, ово правило има три изузетка.

а) По основи међународног јавног поретка.¹⁾

Ако држава треба да допусти у опште на својој територији примену страних закона, по основи принципа, горе постављеног, она, то нико не спори, има право да се чува и да се брани, и према томе да одбије примену страних закона, који су противни основним базама, на којима почива њена организација. Пошто су ту два интереса у сукобу, с једне стране интерес локалног друштва, с друге стране, интерес страног лица, то овај други мора уступити место првоме. У свима конфликтима, који се могу подићи између месног закона индивидуе и локалног законодавства треба прво испитати да ли општи интерес државе не тражи искључиву примену овог последњег законодавства. И тако пред законе, искључиво појединачног приватног интереса, мећемо законе општег интереса који се намећу свима лицима која се налазе на територији те државе, на којој су прокламовани. То су закони *међународног јавног поретка*.

Појам јавни поредак је сам по себи опскуран и нејасан, али зато правна наука треба да даје о томе обавештења. Обја-

¹⁾ Види: *Despagnet*: „L'ordre public en droit international privé“ (Journal du droit intern. privé. 1889. стр. 5 и 207); *Pillet*: „De l'ordre public en droit international privé“, 1890; *De Bustamante*: El orden publico, estudio de derecho internacional privado“, Habana, 1893. *Weiss*: „Manuel de droit international privé“, стр. 377. изд. 7.

шњење је потребно у толико пре што се појам *међународног* јавног поретка не поклапа са појмом *унутарњег* јавног поретка у држави, који је и теоријом и законодавствима бар у неколико изближе одређен. Тако нпр. закони који се тичу статуса и способности за правну радњу једног лица имају по општем мишљењу екстериторијално дејство. Један поданик холандски, кад се настани у нашој земљи неће бити пунолетан све док не наврши 23 године, колико се тражи по закону његове земље, и ако је код нас пунолество од 21 годину. Овај пропис дакле није међународног јавног поретка, и стога се може применити на Холанђанина у нашој земљи његов национални закон. Међутим овај пропис у позитивном законодавству сваке земље се сматра као пропис јавног правног карактера, јер се вољом странака при склапању уговора не може изменити. Општи, дакле, интерес наше државе захтева да њени поданици не могу изменити свјеволјно овај закон о пунолеству; међутим тај се општи интерес не вређа ни мало ако се допусти да се пунолество страног поданика цени по његовом националном закону. Ова два дакле јавна поретка се не поклапају. Све што се може рећи, то је: да међународни јавни поредак улази у обим унутарњег јавног поретка, и да је само један одељак овога. Правила дакле међународног јавног поретка, у том смислу да га примена страних закона не може вређати, су самим тим, и у толико пре, уједно и правила унутарњег јавног поретка, у том смислу да се уговорима појединих поданика не могу модификовати. Али не важи и обратно, као што је горњим примером објашњено. Појам унутарњег јавног поретка је шири од појма међународног јавног поретка.

Међутим тешко би било, ако не и немогуће тачно рећи: шта обухвата појам међународног јавног поретка. О правилима кривичног правосуђа и јавнога права у опште (државног, административног и др.) нећемо говорити, јер то не улази у обим међународног *приватног* права. Можемо напоменути да се у том погледу странац мора потчинити законима земље у којој живи, јер се та правила у највећем степену тичу одржања саме државе. Закони о зборовима и удружењима, о штампи и др. морају везивати и странце, као и сви остали закони, јавнога права. Али овде је реч о чисто приватним, грађанским правима. Да ли нпр. туторство једном малолетном лицу, странцу, треба

организовати по његовом националном закону, или по закону земље, у којој живи — и да ли ови месни закони о туторству улазе у обим међународног јавног поретка? На ово питање теорија правног персоналитета не може да одговори; она оставља судији да овај у сваком конкретном случају то оцени¹. А у том циљу судија мора добро проучити *циљ* који је имао законодавац, у име којег он суди, при доношењу ове и оне извесне законске одредбе. Ако је овај циљ био да се побрине за општи интерес, у погледу економском, моралном или религијозном, и ако би овај општи интерес био компромитован применом страног закона, судија онда мора ствар пресудити по *lex fori*. У законе јавног поретка, теорија ова скреће пажњу, морају се убројати закони који се односе на режим и организацију непокретне својине. Државна је територија скуп непокретности која у њој леже, и режим ове непокретности има за државу, врло велику важност, ма чији поданици били сопственици те непокретности; према томе лако је схватити да држава не може трпети на свом земљишту страна законодавства, која би се противила њеним сопственим законима, у циљу нпр. да спречи феудални режим.

Ову дискреционарну власт коју теорија правног персоналитета оставља судовима, она правда немогућношћу сваке дефиниције прописа међународног јавног поретка. Општи интерес, вели она, који чини базу међународног јавног поретка, ствар је покретљива, он није данас оно што је био јуче, нити ће бити сутра оно што је данас. Према томе корисно је оставити судији власт да моделише своју пресуду по приликама, по савременим идејама, по прогресу или промени обичаја и нарави у народу. До године 1884. у француској је развод брака био забрањен, примена страног закона о разводу вређала би међународни јавни поредак, међутим те је године допуштен и сада развод брака није противан међународном јавном поретку. Појам, дакле, међународног јавног поретка је променљив; зависи од времена и средине, и било би погрешно, вели Вајс, кад би се он дефинисао законодавно, јер би та дефиниција морала бити несавршена².

¹ Weiss : Manuel de droit international priv — стр. 380.

² loc. cit. стр. 380.

б.) По основи правила *locus regit actum*.

Друго ублажење које допушта доктрина правног персоналитета односи се на *форму* правних послова.

Један странап прави тестаменат или склапа какав уговор ван своје земље. Да ли се мора потчинити правилима односно форме, која прописује његово национално законодавство, или је довољно да се у погледу форме управља по законима локалним онога места где се правни акт врши?

Старо правило *locus regit actum* даје превагу овоме последњем. Ово је правило усвојено још од најстаријег доба, и од свих страних правних писаца. Правни посао закључен у форми коју захтева локално законодавство опште је признат као пуноважан, ма којој држави припадала лица која врше дотични правни посао и ма где био њихов домицил.

Сваки правни посао се састоји из два елемента: један је *унутрашњи*, и он обухвата услове, који се траже, да би овај посао био пуноважан, без обзира на спољну манифестацију тога посла; овоме елементу припадају у уговору нпр: споеобност странака, њихов пристанак, предмет и узрок њихових ангажмана; други је елемент *спољни*; то је онај, коме је предмет само то да утврди постојање тога правног посла, да пружи доказ о томе постојању, ако би се он оспорио; тај се елемент састоји некад у редакцији једног писменог акта, некад у присуству власти, некад у присуству сведока, а некад у извесним мерама публицитета и т. д. Од ова два елемента само овај други подпада под правило *locus regit actum*. И у томе је данас цео свет сагласан.

Ово правило дакле дозвољава странцу да, налазећи се у туђини може извесни правни посао закључити у форми месног законодавства.

Шта је правни основ правилу *locus regit actum*? Старији писци ово су приписивали својевољном и моменталном потчињавању странаца закону места где правни посао обавља. „Странац, вели Хертијус, постаје, у погледу свога правног посла, привремени поданик државе, у којој дела, остајући у осталом потчињен, у погледу своје личности, законима своје земље“¹. Теорија персоналитета права не сматра ово објашњење довољним.

¹ Hertius: „De collisione legum“. § 10. Nr. 1.

Не би се дало разумети зашто би странац, потчињен у погледу свога правног посла привремено, локалном суверенитету, остао и даље потчињен у погледу своје способности свога *statusa*, своје националном закону. С друге стране, ако се сматра да се драговољно потчинио локалном суверенитету, онда је то разлог да дотични правни посао буде пуноважан само у границама те државе, али не и ван ње. Међутим баш карактер правила *locus regit actum* је у томе да је оно универзално, и да се правни посао закључен у форми локалног законодавства призна као пуноважан у отаџбини његовог творца. Правило *locus regit actum*, дакле почива и правда се двоструким разлогом, један теориски, други практичан.

Пре свега изгледа природно да се призна као пуноважан правни посао, који одговара условима у погледу форме прописаним месним законодавством. Спољна форма једнога правног посла има за циљ да заштити лица која учествују у том правном послу против сваке преваре или принуде. И ове форме варирају према моралној ситуацији једне земље и карактеру њених држављана. Једна извесна мера опрезности у једној држави се појављује неопходно потребна, у другој не. Једино закону места припада да одреди каквим гаранцијама извештај посао треба да се снабде. И када овај посао испуни те форме, онда се може у свима земљама сматрати за довољно.

То је теорија. Много је важнији један практичан разлог. Често је немогуће, закључујући извештај правни посао у туђини, држати се форме коју захтева национално законодавство. Кад — када и локалне власти ће одбити своје учешће у извештајном правном послу; кад-кад опет у дотичном месту неће ни бити власти анологе оној чије учешће тражи национално законодавство. То би значило да би странац био у немоћности да извештај правни посао врши. Општи интерес држава као и појединаца, базиран на развићу интернационалне трговине, бунио би се против тако тиранског режима.

Могло би се рећи да предњи разлог нужности примене форме локалног законодавства не постоји кад је у питању приватна исправа, за коју је довољно својеручан потпис без икаквог учешћа власти. У овом случају изгледа да нема разлога ослободити странца поштовања свога домаћег закона. Али то би значило бити и сувише строг према странцу који је одавно

напустио своју отаџбину и заборавио формалитете, које изи-скује његово национално законодавство. Треба додати и то да су ретки случајеви да појединци обављају сами своје правне послове; најчешће се ослањају на искуство и знање другог и поверавају редакцију својих послова људима од закона, правни-цима, а ови немогу саветовати своме клијенту неку форму која је њима непозната, већ форму закона места где обављају своју професију. Ово је дакле правило корисно како за јавне исправе тако и за приватне.

Правило *locus regit actum* захтева дакле на првом месту интерес самога странца емигрираног, а не интерес државе на чијој се територији правни посао обавља, према томе није по-требно да га формулише законодавство ове земље, него зако-нодавство отаџбине тога странца, која у неколико абдицира на свој суверенитет, да притекне у помоћ своме поданику у ино-странству, у корист локалног суверенитета. Ако дакле нацио-нални закон не допушта да се један правни посао обави ван форме коју он прописује, онда ово правило неће ни важити за тај дотичан случај.

Да ли је ово правило *облигатно* или *факултативно*?

Другим речима, странац, који има право да прибегне за све правне послове, спољној форми коју прописује локално законодавство, да ли ће он моћи, ако хоће и ако му је то ма-теријално могуће, да употреби форму свога националног закона? Кад се има на уму правни основ, горе изложен, за постојање овога правила, онда је јасно да се оно не може наметати странцу. Правило је то за њега само једна наклоност и у ње-говом интересу, одрицање примене националног закона, па се стога мора свести у најуже границе, те се не може наметнути ономе, ко га неће. Природно је да се странцу дозволи да оп-тира, у погледу спољне форме својих правних послова, између локалног закона и закона своје отаџбине и према томе придати горњем правилу само факултативно дејство. Правило *locus regit actum* било би императивно, облигатно, само ако би то захте-вао међународни јавни поредак и ако би посао закључивала лица разног поданства, те у томе случају не зна се којем од уговорача дати то преимућство да примени свој национални закон у погледу форме.¹⁾

¹ Weiss: стр. 386.

Шта би било ако је једно лице отишло у иностранство и тамо закључио извешан правни посао једино у циљу да избегне прописе своје земље? Једни писци овде не признају примену правила *locus regit actum* из оног принципа: *fraus omnia corrumpit*. Правни основ правила *locus regit actum* овде сасвим отпада, и такав правни посао не би важио. Теорија правног персоналитета је противног гледишта. Примена правила *locus regit actum*, по њој, има за предмет да спречи конфликте у потледу форме правних; послова приморати судове да испитују намере појединаца, што је често највећа тајна, значило би у место једне тешкоће добити другу тешкоћу. Стога не би требало правило *l. r. a.* условљавати намерама странака.²⁾

б) По основи аутономије воље.

Последња рестрикција постављеног принципа теорије правног персоналитета је у *аутономији воље*. Међу законима, којима је лице потчињено због везе поданства, која га везује за државу, што их је промугловала, једни се намећу *империјално* поштовању од стране тог лица; то су они који регулишу *status* једнога лица, његову способност у правним пословима, његове породичне односе, и у опште сви они који имају карактер јавног поретка; другима је циљ само да допуне вољу тога лица, да је тумаче, да јој трасирају границе у којима се може вршити; али они се не намећу облигаторно. А то значи када је сваки господар да се управља по свом националном закону у тачкама које су остале њему на расположењу, он може такође заменити правила која је донео овај његов национални закон другим правилима, чак и оним која предвиђа неко страно законодавство.

Ова слобода, ова *аутономија*, прати емигрирано лице ван границе његове отаџбине у целом обиму какву му даје његово национално законодавство. И када по тој основи странац у правном послу, што га предузима не примени закон своје земље, што опет чини по основи овлашћења свога националног законодавства, према томе то није укидање система правног персоналитета, већ само његово ублажење.

² Ibid. стр. 386.

Аутономија воље игра нарочиту улогу у питању *шеста-менша* и *уговора*. У тестаменту тестатор замењује законска правила о реду наслеђа својом сопственом вољом. Ништа му не смета да се при том управља по прописима неког страног законодавства. Разуме се да се његова способност за прављење тестаментa цени по његовом националном закону, форма пак по закону места. Једино што је ограничен у садржини тестаментa, то је што не сме вређати међународни јавни поредак.

Исти је такав случај код уговора. Уговор је сагласност воље двају или више лица. У колико год изјаве тих воља нису ограничене законом (нпр. да се не противе моралу) у толико та изјава воље је слободна и у избору законодавства. Чак кад нема у том погледу јасно изражене воље, за њом се трага према осталим околностима. Детаљније о тим претпоставкама се изучава у облигационом делу међународног приватног права.

Ако се у кратко резимише систем теорије правног персонaлутета у погледу сукоба закона онда се овако ствар представља: Сваки закон, било да визира искључиво лице, само по себи, или његове односе у породици, према имовини, сваки је закон *личан, персонални*, и у принципу има екстериторијално дејство. Ово правило трпи ограничење само, у интересу државе на чију се територију тражи примена страног закона, када је у питању *међународни јавни поредак*; с друге стране у интересу самог појединца који се огледа у правилу *locus regit actum* и у *аутономији његове воље*.

IV.

Што се тиче законодавстава појединих држава у њима има врло мало наређења о приватном међународном праву. Тако талијански грађански закон од 1865 г. у општим наређењима, у чл. 6—12. говори о тим принципима; за њим је посветио тим питањима аргентински грађански законик од 1869. год. чланове 6—14; шпански у чл. 8—11; холандски у чл. 6, 7, 10; португалски у чл. 26, 27, чл. 12 трговачког законика и у извесним специјалним одредбама (чл. 1085, 1965, 2456, 2430); румунски у чл. 2, 34, 152, 855; француски у чл. 3. и извесним специјалним одредбама у погледу правила *locus regit actum* (чл. 47, 170, 999). Српски грађ. законик говори о тим правилима у § 46; аустријски у чл. 4, 35, 36, 37. Најпотпунији су

у том погледу најновији законици: немачки и швајцарски. Немачки грађански законик у свом делу „Увод у грађански законик“, доста је детаљно кодификовао правила међународног приватног права у одредбама чл. 7—31; дакле поред других специјалних одредаба посветио је томе питању 24 одредбе. Исто то је учинио швајцарски законодавац у додатку грађанском закону глава 2. и 3. чл. 28—34 уз многе друге специјалне одредбе.

Не може се рећи да је и један закон, ма које земље, могао ова питања решити. Остало је на томе и данас да се решења траже у теорији међународног права и мишљењу појединих виђенијих правника. Да је ипак за једног судију врло незгодно судити по теорији а не по закону, о томе не треба ни говорити.

V.

Овакво стање се није могло трпети. Правила међународног права у почетку и кроз дуги низ векова обичајна, потом формулисана само делимично и готово са неким страхом у појединим законодавствима, као што горе видесмо, постала су потпуно недовољна у новије доба рапидног развића међународних односа. То је учинило да се почело помишљати на један општи међународни законик, који би та питања регулисао, у толико пре што ни једна држава, и кад би хтела, не би могла својом законодавном влашћу формулисати правила за решење сукоба закона разних држава. Самим тим што су у сукобу закони разних држава потребна је и сагласност у том погледу свих држава. Главни носиоци ове идеје о заједничкој кодификацији правила међународног права су Италија, Холандија и Јужно-Америчке државе. Конференције одржане у том циљу уродиле су лепим плодом хашких конвенција, које, истина, Краљевина Србија није била стигла да потпише, усвоји и ратификује, пошто на конференцијама није ни учествована.

Иницијатива Италије. Године 1861. на предлог Манчинија, посланика у парламенту, Савет за спорне дипломатске предмете почне да проучава како би се решиле тешкоће у погледу сукоба закона поводом личности и имања странаца у Италији и обратно. Скупштина на седници 20 марта 1863. год. изгласа дневни ред којим се препоручи влади да у том смислу поведе преговоре са страним државама. Одмах за тим Италија понуди

Француској закључење личне конвенције, с тим да се остави протокол отворен за друге државе које би хтеле исту конвенцију примити. Овај покушај пропадне, али Италија поново 1867. год. пошље Манчинија у званичној мисији у Француску, Немачку и Белгију у намери да се закључи уговор о међародном приватном праву, који у том смислу преда овим владама један мемоар. У Француској је предлог био примљен, као и у Белгији и Немачкој, али само у начелу. И тај је покушај ипак пропао услед политичких догађаја који су наступили. Манчини пак није се декуражирао. На скупштинској седници 24. нов. 1873. год. поводом дебате о буџету Министарства Спољ. послова он предлаже овај дневни ред: „Скупштина изјављује жељу да Краљевска влада, у својим односима са страним државама, прими често арбитражу као средство да се реше, по правди, међународни сукоби у питањима која се могу на овај начин решити; предлаже, кад то буде могуће, да се унесе у текст уговора једна клаузула, којом ће се тешкоће поводом тумачења и извршења уговора пренети на арбитре; и остаје при иницијативи, коју је узела пре неколико година да се закључе конвенције између Италије и других цивилизованих држава у циљу униформисања и чињења обавезним, у интересу свих народа, битна правила међународног приватног права“. Предлог би усвојен, али влада ништа не предузе. Манчини покуша поново 1877. године, поставши Министар правде, али опет без успеха.

Поставши Министар Спољних Послова Манчини настави свој започети посао 1881. год. Он упути 16 септембра циркулар представницима талијанским у 14 држава европских и 4 државе америчке да ови сондирају мишљење односних влада о овом питању. Већина европских држава и ако у начелу наклонена предлогу, ипак га дочека резервисано. Манчини понови циркулар 28 нов. исте године, а потом 19 септем. идуће 1882. године упути и трећи циркулар у истом смислу скрећући пажњу да није реч о модификацији унутрашњег законодавства појединих држава већ само споразум о примени појединих законодавстава ван дотичне територије, и указујући на то, да је Институт за Међународно право, на скупу у Турину исте године одобрио са најлепшим жељама иницијативу талијанске владе. Већи део држава је одговорио да се слаже са предлогом, али не све. Немачка и Белгија су изјавиле жељу да прво доврше нову ко-

дификацију грађанског закона, а од ван европских држава Перу не одговори ништа, Бразилија спроведе предлог својој комисији за израду грађ. закона, Чили одговори да ће ступити у преговоре само тако да своје законодавство ни у колико не мења већ да друге државе промене своје законодавство у смислу законодавства њеног. Манчини поново упути циркулар 19 марта 1884. године предлажући једну конференцију у Риму у том циљу, а поглавито о питању извршења страних пресуда. Неке су државе предлог примиле, али Немачка, Енглеска и Сев. Амер. Сјед. Државе категорички су одбиле овај предлог. Бизмарк је био одсудно противник да се призна у Немачкој извршење страних пресуда на штету нем. поданика, немајући поверење у стране пресуде. „Нема, пише 15 децем. 1885. године амбасадор талијански у Берлину, никаквог шанса да принц Бизмарк одустане од своје одлуке да Немачка не треба, никако, ни директно, ни индиректно, узети учешћа на каквој конференцији по питању извршења страних пресуда или којем другом питању међународног приватног права. Његово уздржавање је чисто принципијелно, апсолутно је противан овом начину рада, па чак и самом студирању ових питања“. Ово учини да Манчини одложи сазив конференције, одређене за децембар 1884. године, али ипак изјави да неће напустити идеју на којој толико ради. Али неко време после тога престане бити Министар спољних послова и тако цео покрет буде одложен.

Иницијатива Холандије. Године 1874. са своје стране влада холандска предложи страним владама сазив конференције на којој би се утврдили услови под којима би се дозволило извршење страних пресуда, а у исто време да се редигују правила за решење сукоба закона у материји приватног права.

Овај предлог и ако наклонио примљен од стране Италије, Белгије, А. Угарске и Русије, ипак је пропао јер су га енергично одбиле Немачка, Норвешка, Енглеска и Француска. Данска и Шведска не одбијајући предлог ипак изјављују да унапред имају мало поверења у успех.

Иницијатива Јужно-Америчких држава. Иницијативом владе државе Перу састане се конференција пуномоћника седам република шпанско-американских: Аргентина, Боливија, Чили, Коста Рика, Екватор, Перу и Венецуела. Они потпишу 9 новем.

1878. један пројект конвенције у 60 чланова. Материја ове конвенције била је: стање и способност лица, режим добара, уговорне обвезе, наслеђа, судске компетенције, више питања међународног казног права, извршење страних пресуда. Изгледа да ове државе нису ратификовале тај пројект. Настао је страшан рат и тек после 10 година, године 1888. јужно-америчке државе су закључиле, на позив Аргентине и Уругваја, у Монтевидео следеће уговоре:

1. Уговор о међународном грађанском поступку;
2. Уговор о уметничкој и литерарној својини;
3. О трговачким и фабричким маркама;
4. Уговор о патентима;
5. Уговор о међународном казном праву;
6. Уговор о вршењу слободних професија од стране странаца;
7. Уговор о међународном праву;
8. Уговор о међународном трговачком праву;
9. Протокол додатак о примени страних закона; —

Брзини, са којом се ови уговори закључили, разлог је и тај што законодавства ових земаља су у извесној хармонији, јер им је општи основ шпањолско право.

Предлог холандски 1893. године. Године 1893. влада холандска упути европским државама један мемоар у којем констатоваше потребу прецизних и једноликих правила за решење конфликта закона, нарочито у погледу породичног права, наслеђа, грађанских поступака и статуса лица, и позивајући их на једну конференцију у том циљу. Све државе, којима је мемоар упућен, усвоје предлог, сем Енглеске, која се уздржала због специјалног карактера енглеског права. Шведска и Норвешка приме предлог, али не пошљу делегате. Србија није била позвана. Прва је конференција била у Хагу 12—27 септ. 1893. год., и на њој су узеле учешћа: А-Угарска, Белгија, Данска, Шпанија, Француска, Италија, Луксенбург, Холандија, Португалија, Румунија, Русија и Швајцарска. У закључном протоколу, потписаном 27. септ. 1893. год. делегати разних држава изјавили су да ће поднети својим владама на оцену читаву серију прописа односно: брака, комуникације правних аката, наслеђа и др. Сва ова правила су престајала само један пројект, који би се поново изнео на претрес, а ова прва Конференција би представљала од прилике прво читање. Отуда се изјасне да је

потребно сазвати другу Конференцију да ове пројекте дефинитивно утврди, а по том приђе проучавању и других питања Међународног приватног права.

Друга Хашка Конференција 1894 год. Друга конференција се отвори 25 јуна 1894 год. На њој су биле заступљене све државе, које су биле заступљене и 1893. год. и још Шведска и Норвешка. Позване су тад биле и Србија и Грчка. Србија на позив ништа и не одговори, а Грчка се извини да не може послати делегате. Кад је Конференција отворена председник Асер поднесе пет пројеката конвенција које је он спремио, а односе се на туторство, стечај, изједначење странаца са домородцима у погледу грађанске процедуре, кауцију *iudicatum solvi* и бесплатна судска помоћ. На дан 13. јула 1894. год. потписан је финални протокол, који је садржавао:

1. Пропис у погледу брака,
2. У погледу туторства,
3. Грађанског судског поступка,
4. Стечај, и
5. Прописе о наслеђу.

Конвенција од 14. новембра 1896. год.

Требало је да предње конвенције буду ратификоване у појединим државама које су биле заступљене на Конференцији. Влада холандска је веровала да ће то ићи најлакше за конвенцијом о грађ. поступку и предложи да се бар она свуда ратификује и постане закон. То се постигне 14. новембра 1896. године. То је први практичан резултат Хашких Конференција Холандија по том не престаје радити на овом пољу. Она образује и специјалну комисију да припрема материјал за будуће конференције. Сличне се комисије образују и у другим државама.

Трећа хашка Конвенција 1900. године. Године 1896. влада холандска дође на идеју да се ратификују и остале Конвенције Друге Хашке Конференције и предложи државама потписницама Конвенције од 14. новембра 1896. год. састанак Треће Конференције да поново проучи ту материју. Поједине државе пошљу своје примедбе и то се све среди и изнесе пред трећу Конференцију која се састане 20 маја 1900. године. Протокол финални потписан 18 јуна 1900. године садржи четири пројекта Конвенција:

1. Конфликт закона у погледу брака;
2. Конфликт закона у погледу развода брака и одвојеног живота;
3. Конфликт закона у погледу туторства;
4. Конфликт закона у погледу наслеђа;

Три прве конвенције које је одобрила трећа Конференција, потписане су 12. јуна 1902 године од стране: Немачке, Аустрије, Белгије, Шпаније, Француске, Мађарске, Италије, Луксенбурга, Холандије, Португалије, Румуније, Шведске и Швајцарске.

Четврта Хашка Конференција од 1904 године. Овај успех окуражи Холандију да настави започето дело. Она поднесе заинтересованим државама програм рада за четврту конференцију. Ова се састане 16 маја 1904 године. Овоме раду тада се придружи и Јапан, први од ваневропских држава. На дан 7 јуна 1904. год потписан је финални протокол, који је садржавао пројекте:

1. Конвенције о грађанском судском поступку, да замени конвенцију од 14. нов. 1896. г.

2. Конвенцију о сукобу закона у погледу наслеђа и тестамената.

3. Конвенција о сукобима закона у погледу дејства брака у личним и имовним односима супруга;

4. Конвенцију о сукобима закона у погледу старатељства;

5. Најзад пројект Конвенције о стечају, која је требала да служи само као основ за специјалне конвенције између разних држава у том погледу.

Ова је Конференција имала и то задовољство да види депоновање ратификације трију конвенција од 12 јуна 1902 год.: о браку, разводу брака и туторству, које је извршено 1. јуна 1904. год. од стране седам држава. (Холандија, Немачка, Белгија, Француска, Луксенбург, Румунија и Шведска). Те су три конвенције између ових држава ступиле на снагу 1. августа 1904. године. Шест других држава потписница нису стигле да их ратификују до тог дана. Италија и Швајцарска су депоновале ратификације тек 17 јула 1905. год., и за њих су ступиле на снагу 15. септем. 1905. год. Португалија је депоновала ратификацију 2 марта 1907. год.

Резултат Хашких Конвенција: Резултативних Конвенција је:

1. Конвенција о извесним деловима грађ. суд. поступка, потписана 14. нов. 1896. год. за коју су измењане ратификације 27. априла 1899. и ступила на снагу 25. маја 1899. год. Потписале су и ратификовале 16. држава: Немака, Аустрија, Белгија, Данска, Шпанија, Француска, Мађарска, Италија, Луксенбург, Норвешка, Холандија, Португалија, Румунија, Русија, Шведска и Швајцарска. Ова је конвенција остала у снази до 27. априла 1909. год. када је замењена новом у смислу редакције на четвртој Конференцији.

2. Три Конвенције о браку, разводу брака и туторству, потписане 12. јуна 1902. год. од стране 13. држава: Немачка, Аустрија, Белгија, Шпанија, Француска, Мађарска, Италија, Луксенбург, Холандија, Португалија, Румунија, Шведска и Швајцарска, и данас су у важности.

3. Потписане су 17. јула 1905. год. још две Конвенције. Једна о брачним личним и имовинским односима и друга о стављању под старатељство.

VI.

Као што се види правници и судска пракса у питањима међународног права налазе се у врло великим тешкоћама. Законодавство ни једне државе не може та питања решити. Наука нема у томе погледу прецизне принципе. Међународна заједница није још успела да се изведе међународни споразум дефинитивно у свима питањима.

Нашој је држави дужност да приђе овоме раду Хашких Конференција, а сада после рата има много више изгледа на успех, јер су разбијене многе старе илузије које су кочиле рад.

П РА В И Л А

П.Бр. 46562. од 30. септембра, 1931. год.,

о полагању државног стручног испита чиновничких приправника у ресору Министарства просвете

На основу § 14 ст. 3 Закона о чиновницима прописују се ова Правила о полагању државног стручног испита чиновничких приправника у ресору Министарства просвете:

Чл. 1. — Чиновнички приправници у ресору Министарства просвете могу бити постављени на чиновничко службено место само ако положи државни стручни испит по прописима ових Правила.

Чл. 2. — Државни стручни испит полаже се пред комисијама које ће за сваку годину унапред образовати Министар просвете.

Испитне комисије постоје:

1) за административно особље Министарства просвете и свих установа у ресору Министарства просвете — у Београду;

2) за асистенте универзитета и високих школа у рангу универзитета — у Београду, Загребу и Љубљани;

3) за стручно особље библиотека — у Београду, Загребу и Љубљани;

4) за стручно особље музеја — у Београду, Загребу, Љубљани, Сарајеву и Сплиту;

5) за стручно особље научних завода — у Београду и Загребу.

Претседнике и чланове испитиваче ових комисија поставља Министар просвете из реда стручњака. У исто време он поставља сваком члану испитивачу и по једног члана заменика. За чланове испитиваче асистентског испита долазе, по свом положају наставници универзитета и високих школа код којих су постављени асистенти приправници који испит полажу, односно за асистенте факултета у Скопљу и Суботици наставници сродних струка на Београдском универзитету.

Свака испитна комисија има деловођу кога поставља Министар просвете.

Чл. 3. — У случају болести или отсуства претседника замењује најстарији по рангу члан комисије.

Чл. 4. — Право на полагање државног стручног испита има сваки чиновнички приправник који је навршио две године приправне службе. Од ових двеју година потребно је најмање годину дана да је провео као приправник или био додељен на рад у струци у којој се јавља за испит.

Чиновничком приправнику који у току приправне службе промени струку пре положеног стручног испита, време проведено у ранијој струци може се рачунати у рок приправне службе у новој струци, али приправна служба у овој мора да траје најмање једну годину, с тим да са том годином не може да прекорачи крајњи рок од пет година приправне службе.

У случају ако чиновнички приправник пређе у другу струку, пошто је у ранијој струци већ положио стручни испит, може се ослободити стручног испита у новој струци из оних предмета из којих је испит положио у претходној струци.

Асистенти универзитета или високих школа који положе државни стручни испит ван универзитета односно високих школа дужни су у року од шест месеци положити допунски асистентски испит из предмета из којих нису полагали.

Чл. 5. — Државни стручни испит, полаже се у току целе године.

Чл. 6. — Молбу за полагање државног стручног испита подноси кандидат преко старешине свога надлежства. Старешина надлежства прикључиће овој молби уверење о раду кандидата и о његовом владању и доставиће је председнику испитне комисије.

Уз молбу треба поднети следеће документе:

1) уверење о годинама службе са назначењем колико је година провео у другој ко-

јој служби а колико као приправник дотичног надлештва;

2) сведочанство о школовању;

3) домаћи састав (тему).

Чл. 7. — Тему за домаћи састав бира кандидат у споразуму са чланом испитне комисије који ће га испитивати на специјалном испиту.

Чл. 8. — Домаћи састав прегледа и о њему даје свој писмени суд члан испитне комисије који ће испитивати на специјалном испиту; но и остали чланови комисије могу га прегледати и о његовој се вредности уверити.

Чл. 9. — При изради домаћих састава кандидат је дужан назначити тачно сву литературу којом се у раду служио.

Чл. 10. — Ако домаћи састав покаже недовољну научну спрему или писменост кандидову, испитна комисија неће га пустити на испит.

Чл. 11. — Кандидатима који имају титулу доктора примиће се докторска дисертација за домаћи састав.

Чл. 12. — Домаћи састав неће се тражити од административног особља Министарства просвете и свих установа у ресору Министарства просвете, као и од приправника са квали-

фикацијама из § 45 ст. 1 и 2 Закона о чиновницима.

Чл. 13. — Према поднетим документима и оцени домаћег састава испитна комисија решава већином гласова хоће ли кандидата пустити на испит или не. Ако комисија пусти кандидата на испит, одређује му и дане када ће испит полагати.

Чл. 14. — Ако кандидат одређеног дана из оправданих разлога буде спречен да дође и о томе извести председника испитне комисије, најмање на три дана пре одређеног рока, а то одлагање не буде дуже од месец дана, одредиће му се други дан за испит. Иначе сматраће се да је одустао и да испит није полагао. У овом случају вратиће му се унапред положена награда члановима комисије, изузимајући награду испитивачу који је прегледао домаћи састав.

У току испита кандидат може одустати само ако се разболи и то докаже лекарским уверењем, ако је оправданим разлозима спречен да испит настави, које разлоге цени испитна комисија. У овом случају одредиће му се дан кад ће испит наставити. У сваком другом случају као и кад не дође у одређени дан да испит настави, сматраће се да испит није положио. Положена награда не враћа се.

Чл. 15. — Државни стручни испит има два дела: општи и специјални; они се могу полагати и одвојено, а највише у размаку од десет дана.

Чл. 16. — Општи је испит само усмени и траје највише два сата. На општем испиту кандидат треба да покаже:

а) да добро влада државним језиком;
б) да се за стручну потребу добро и лако служи или француским или немачким или енглеским језиком;

в) да у главним цртама зна теорију административног права и из позитивног законодавства: Устав Краљевине Југославије, Закон о уређењу врховне државне управе, Уредбу о уређењу Министарства просвете, Закон о државном савету и управним судовима, Закон о Главној контроли са пословницима, Закон о Државном рачуноводству и Правилник за његово извршење, Закон о чиновницима и Закон о подели земље.

Поред овога полагаће приправници музеја још и Закон о музејима и заштити старина; приправници библиотека: Закон и Уредбе о библиотекама и о штампи; приправници научних завода: сваки основне законе и уредбе своје струке (Закон о Геолошком институту, Рударски закон итд.); приправници асистенти универзитета: Закон и Уредбе универзитета; приправници Министарства просвете: Буџет, Закон о таксама, Закон о банској управи, Уредба о додацима на скупшћу.

Чл. 17. — Кандидати који су на дипломском или на ком државном стручном испиту положили који од предмета из претходног члана, ослобађају се полагања ових предмета на овом испиту.

Чл. 18. — На крају општег испита комисија решава је ли кандидат испит положио. Ако кандидат не положи општи испит, неће се пустити на специјални испит.

Чл. 19. — Специјални испит полаже кандидат из оних предмета који сачињавају његову струку.

На овом испиту кандидат има да покаже да се зна служити стручном литературом и да зна применити модерне теорије и сретства своје науке.

Чл. 20. — Специјални испит има ове делове:

- а) писмени задатак (клаузура),
- б) усмени испит.

Чл. 21. — Писменом задатку (клаузури) је циљ да се види колико је кандидат спреман да по каквом питању из науке своје струке покаже своје знање брзо и поуздано.

За писмени задатак бира кандидат једно између три питања, која се буду писмено задала.

Писмени задатак кандидат ради под надзором једног члана испитне комисије. Израда може трајати највише 4 сата.

Чл. 22. — Место писменог задатка може кандидат практично обрадити задатак у лабораторији, кабинету или на терену.

Чл. 23. — Специјални усмени испит полажу кандидати из ових предмета:

1) приправници-административно особље Министарства просвете и свих установа у ресору Министарства просвете: законе и уредбе из ресора Министарства просвете са њиховом практичном применом и канцеларијске послове (способност за концептну службу и администрацију);

2) асистенти приправници из наука за које су изабрани за асистента;

3) приправници библиотека из науке о библиотекарству и помоћних наука;

4) приправници музеја из наука музејске струке;

5) приправници знанствених завода из струке за коју су постављени.

Уколико је потребно прописале се посебни програми за ове испите.

Чл. 24. — Специјални усмени испит траје највише два часа.

Чл. 25. — По свршеном специјалном усменом испитивању комисија одлучује је ли кандидат положио специјални испит.

Ако је кандидат овај испит положио, комисија одлучује према показаном успеху на општем и специјалном испиту је ли кандидат положио државни стручни испит одлично, једногласно или већином гласова.

Чл. 26. — О успеху или неуспеху испита извештава кандидата испитна комисија одмах после испита усмено.

Чл. 27. — Чиновнички приправници са квалификацијама из § 45 ст. 2 ч. 3. и административно особље Министарства просвете и свих установа у ресору Министарства просвете не полажу на општем испиту стране језике из чл. 16 тач. 6) ових Правила.

Чиновнички приправници са квалификацијама из § 45 ст. 1 Закона о чиновницима полажу на општем испиту: државни језик, Закон о чиновницима, Закон о таксама, Закон о подели земље на области и Уредбу о уређењу Министарства просвете, а на специјалном испиту техничке послове струке у којој служе (архивски послови, лаборантски, препараторски, рестаураторски, вртарски послови итд.).

Чл. 28. — Државни стручни испит у истој струци може се два пута поновити. Размак између испита мора бити најмање 6 месеци.

Чл. 29. — О целокупном државном стручном испиту води се записник који се чува у архиви испитне комисије.

Чл. 30. — Одлуку о испиту заједно са извештајем о току целог испита претседник испитне комисије подноси Министру просвете.

Чл. 31. — Кандидату који положи испит издаје диплому Министар просвете.

Чл. 32. — Претседнику испитне комисије, члановима испитивачима и деловођи припада

награда и то: претседнику по 200.— динара; а члановима комисије и деловођи по 150.— динара од испита, а члану који чита и цени домаћи састав још 100.— динара. Ову награду прилаже кандидат уз молбу за испит.

Прелазна наређења

Чл. 33. — Асистенти који су прешли из друге струке у којој су државни стручни испит положили или су као асистенти полагали државни стручни испит ван универзитета, дужни су у року од шест месеци по ступању на снагу ових Правила полагати допунски испит предвиђен у чл. 4 ст. 4 ових Правила. Од овога се изузимају они асистенти који су асистентски испит положили пре ступања на снагу Правила о полагању државног стручног испита асистентата универзитета од 10 септембра 1928 године.

Асистенти који не би у прописаном року поступили по одредбама овога члана престају бити асистенти и универзитети односно високе школе ће их ставити на расположење Министру просвете.

Чл. 34. — Ова Правила ступају на снагу када буду обнародована у „Службеним новинама”. Истога дана престају важити: Правила о полагању државног стручног испита за прелаз чиновника Министарства просвете из приправних у помоћне групе од 25 јануара 1925 год.; Правила о полагању државног стручног испита за прелаз чиновника државних музеја из приправних у помоћне групе од 30 марта

1927 год.; Правила о полагању државног стручног испита за прелаз чиновника Народне библиотеке у Београду из приправних у помоћне групе од 10 јануара 1928 год. П.Бр. 418 и Правила о полагању државног стручног испита асистената универзитета и високих школа у рангу универзитета за прелаз из приправне у помоћну групу од 10 септембра 1928 године П.Бр. 14452.

Службене новине Бр. 239. — LXXIV од
13. октобра, 1931. год.

5

ПРЕГЛЕД НОВИХ КЊИГА

1. КОМЕНТАР ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА
Александар Илић
Београд: Службени гласник, 2022.
2. КОМЕНТАР ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ И ОБЕЗБЕЂЕЊУ:
СА ОДАБРАНОМ СУДСКОМ ПРАКСОМ И ПРИМЕРИМА
ПОДНЕСАКА И ОДЛУКА: ПРЕМА СТАЊУ ЗАКОНОДАВСТВА
ОД 15. ЈУНА 2022. ГОДИНЕ
Гордана Станковић, Душица Палачковић, Александра Трешњев
Београд: Службени гласник, 2022.
3. КОМЕНТАР ЗАКОНА О ВАНПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ:
СА ОДАБРАНОМ СУДСКОМ ПРАКСОМ И ПРИМЕРИМА
ПОДНЕСАКА, РЕШЕЊА И ЈАВНОБЕЛЕЖНИЧКИХ ИСПРАВА:
ПРЕМА СТАЊУ ЗАКОНОДАВСТВА ОД 8. ФЕБРУАРА 2022.
ГОДИНЕ
Гордана Станковић, Милена Трговчевић Прокић
Београд: Службени гласник, 2022.
4. КНЕЗ ПАВЛЕ КАРАЂОРЂЕВИЋ:
ЈЕДНА ЗАКАСНЕЛА БИОГРАФИЈА
Нил Балфур, Сали Мекеј
Београд: Службени гласник, 2021.
5. СВЕ БЛИЖА УНИЈА: УВОД У ЕВРОПСКУ ИНТЕГРАЦИЈУ
Дезмон Динан
Београд: Службени гласник, 2009.
6. НОВА ЕРА МЕЂУНАРОДНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА:
ОДЛУКЕ САВРЕМЕНИХ МЕЂУНАРОДНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА
И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА МЕЂУНАРОДНЕ ОДНОСЕ И
МЕЂУНАРОДНО ПРАВО
Тања Мишчевић
Београд: Службени гласник, 2012.
7. КО ДОМИНИРА СВЕТОМ
Момчило Пудар
Београд: Службени гласник, 2021.
8. УСТАВНО ПРАВО
Владан Петров, Марко Станковић
Београд: Правни факултет Универзитета у Београду,
Центар за издаваштво, 2020.

9. ЖЕЉА
Николас Спаркс
Београд: Лагуна, 2022.
10. РАТНИК
Стивен Пресфилд
Београд: Лагуна, 2022.
11. МАДАМ КИРИ И СНАГА СНОВА
Сузана Леонард
Београд: Лагуна, 2022.
12. САПИЈЕНС РАЗГОВАРА СА НЕАНДЕРТАЛЦЕМ
Хуан Хосе Миљас, Хуан Луис Арсуага
Београд: Лагуна, 2022.
13. О РЕВОЛУЦИОНАРИМА, КРИМИНАЛЦИМА
И ДРУГИМ НАМЕРНИМ ПРОЛАЗНИЦИМА
Чедомир Антић
Београд: Лагуна, 2021.
14. У ПОТЕРИ ЗА СВЕТЛОМ
Оливер Стоун
Београд: Лагуна, 2021.
15. ЋУТАЊЕ ДЕВОЈАКА
Пет Баркер
Београд: Лагуна, 2022.
16. ПОТРАГА ЗА ЛЈУБАВЉУ
Ненси Митфорд
Београд: Лагуна, 2022.
17. МУШКАРЦИ СЕ НЕ МОГУ СИЛОВАТИ
Марта Тиканен
Београд: Лагуна, 2022.
18. МИМОХОД СЕНКИ
Хулијан Риос
Београд: Лагуна, 2022.
19. ЛЈУДИ ИЗ СУСЕДСТВА
Тони Парсонс
Београд: Лагуна, 2022.

20. БАЗАР ТУФНАСТЕ ЗЕБРЕ
Рафаел Жордано
Београд: Лагуна, 2021.
21. САМО ЈОШ МАЛО
Симона Арнстет
Београд: Лагуна, 2021.
22. КАД СМО ВЕРОВАЛЕ У СИРЕНЕ
Барбара О'Нил
Београд: Лагуна, 2022.
23. ЖЕНА КОЈА ГОДИНУ ДАНА НИЈЕ УСТАЛА ИЗ КРЕВЕТА
Сју Таунсенд
Београд: Лагуна, 2021.
24. ЗАБАВА ТЕК ПОЧИЊЕ
Софи Кинсела
Београд: Лагуна, 2021.
25. ВОЛИ СВОЈ ЖИВОТ
Софи Кинсела
Београд: Лагуна, 2020.
26. БОЖИЋ КОД КУПОХОЛИЧАРКЕ
Софи Кинсела
Београд: Лагуна, 2019.
27. ПОСТСКРИПТУМ
Сесилија Ахерн
Београд: Лагуна, 2020.
28. РЕЦЕПТ ЗА САВРШЕНУ СУПРУГУ
Карма Браун
Београд: Лагуна, 2021.
29. ЈЕСИ ЛИ ТУ?
Доли Олдертон
Београд: Лагуна, 2021.
30. КУПИ СЕБИ ТЕ ПРОКЛЈЕТЕ ЉИЉАНЕ:
И СВИ ОСТАЛИ САВЕТИ ДА СРЕДИТЕ ЖИВОТ:
ОД НЕКОГ КО ЈЕ ТО ВЕЋ ПРОШАО
Тара Шустер
Београд: Лагуна, 2022.

31. ПУШКЕ, МИКРОБИ И ЧЕЛИК:
СУДБИНЕ ЉУДСКИХ ДРУШТАВА
Царед Дајмонд
Београд: Лагуна, 2022.
32. ТАКО МИ СВЕГА
Џејмс Патерсон
Београд: Лагуна, 2022.
33. ВОЗОМ ЗА САМАРКАНД
Гузель Јахина
Београд: Лагуна, 2022.
34. УБИСТВО У ЛОКВУДУ
Џенис Халет
Београд: Лагуна, 2022.
35. CHRISTKIND
Борис Дежуловић
Београд: Лагуна, 2022.
36. ПОГЛАВНИКОВА БАКТЕРИЈА
Борис Дежуловић
Београд: Лагуна, 2021.
37. СРЦЕ КАО УЛОГ
Симона Арнстет
Београд: Лагуна, 2022.
38. ПРЕБИВАЛИШТА
Џумпа Лахири
Београд: Лагуна, 2022.
39. ИДИОТ
Фјодор Михајлович Достојевски
Београд: Лагуна, 2022.
40. НИШТА НИЈЕ СМЕШНО
Бојан Љубеновић
Београд: Лагуна, 2022.
41. КЊИГА О ПРИЈАТЕЉСТВУ
Жарко Радаковић
Београд: Лагуна, 2022.

42. КУЋА У УЛИЦИ МАНГО
Сандра Сиснерос
Београд: Лагуна, 2021.
43. ЧАЈ ОД ШЉИВА:
О СРБИМА, ЕНГЛЕЗИМА И ФАНТАЗИЈИ ЕМИГРАЦИЈЕ
Лазар Цамић
Београд: Лагуна, 2022.
44. КУЋА У РИВЕРТОНУ
Кејт Мортон
Београд: Лагуна, 2022.
45. ЛЕТОПИС ЈЕДНЕ КЊИЖАРКЕ У КАИРУ
Надија Васиф
Београд: Лагуна, 2022.
46. РАТНИК СУНЦА
Живојин Петровић
Београд: Лагуна, 2022.
47. РАЗМРСИТЕ КЛУПКО АНКСИОЗНОСТИ:
КАКО ДА ПРЕКИНЕТЕ ЦИКЛУСЕ СТРЕПЊЕ, БРИГЕ
И СТРАХА И ИЗЛЕЧИТЕ УМ ПОМОЋУ НАУКЕ
Џадсон Бруер
Београд: Лагуна, 2022.
48. ЗИМА У НАМА:
КАКО САМ НАУЧИЛА ДА ЦВЕТАМ КАД СЕ ЖИВОТ ЗАМРЗНЕ
Кетрин Меј
Београд: Лагуна, 2022.
49. НЕУКРОЋЕНА
Гленон Дојл
Београд: Лагуна, 2021.
50. КАКО СЕ ЧИТАЈУ ДЕЦА
Јелена Холцер
Београд: Лагуна, 2021.

ПРЕПОРУЧУЈЕМО

1. Роберто Болања: **ЧИЛЕ НОЋУ** / Београд: Лом, 2021.

Преузето са сајта:

<https://lombooks.com/shop/nekategorizovano/cile-nocu/>

Читање Болања је као да слушамо причу о тајни. Из серије његових краћих романа посебно се издваја *Чиле ноћу*, хроника зла, сведочанство човека који се у једном тренутку пита зашто интелектуална елита и даље пише поезију, слика или дискутује о финесама авангардног театра док хунта мучи људе у подрумима.

„Уместо да крене ходником који је водио десно, кренуо је лево, затим је набасао на други ходник, спустио се неким степеницама и, пре него што је знао где се налази, обрео се у подруму. Кућа је заиста била велика: права укрштеница. Ствар је у томе што је прошао кроз различите ходнике и врата, и наишао на многе празне собе, или одаје пуне амбалаже, и на огромне паукове мреже које је Арауканку увек мрзело да почисти. На крају је стигао до најужег ходника у кући и последњих врата, која је отворио. Видео је неку врсту металног кревета. Укључио је светло. На лежају је био наг човек везаних ручних и ножних зглобова. Изгледао је као да спава, али то је било тешко утврдити, будући да су му и очи биле везане.”

Одломак из романа

2. Филип Грујић: **ПОДСТАНАР** / Београд: Лом, 2020.

Преузето са сајта:

<https://lombooks.com/shop/g/grujic-filip/podstanar/>

„Одједном, једино што сам схватио било је да остајем без ваздуха. Какав је сад то осећај? Нисам могао да га упоредим ни са једним другим у животу. Грчевито сам се борио да удахнем, трзао сам се, цилитао, губао, покушавао да схватим шта ми се догађа. Нисам ништа видео око себе, само сам осетио – ја се борим за ваздух.

Исто тако одједном, престао сам да се борим за ваздух. Чини ми се, баш тад, цела ова моја епопеја, од мог станодавца до мог мора, одиграла се у тренутку кад сам одлучио да пустим, да се више не борим за ваздух. У том

тренутку, сећам се, смејао сам се. Питао сам се, да ли је могуће да сам толико озбиљно себе схватао?

Онда је све постало тихо. Све је постало црно. Све је постало неважно.”

Одломак из романа

„Ја сам неко из прошлог века и чекала сам да се појави нови глас на мом језику који неће бити коректан, исправан, испран, паметан, што скаче за штапом и јури свој реп. И дочекала сам.

Звонак глас, циничан и сентименталан, нежан и отуђен, што шапатом виче о новим људима без имена, без презимена, без посла, без адреса и као, без великих мисли и снова. Врло моћан глас. Веома потресна прича. И смешна.”

Милена Марковић

Филип Грујић (1995) је дипломирани драматург, аутор романа *Блудни дани куратог Цонија*. Истовремено се бави и писањем за позориште, а добитник је Стеријине награде за драму „*Не пре 4:30 нити после 5:00*”. Свира у бенду „Цимерке”.

3. Самјуел Бекет: **МЕРСИЈЕ И КАМИЈЕ** / Београд: Лом, 2022.

Преузето са сајта:

<https://lombooks.com/shop/b/beket-samjuel/mersije-i-kamije/>

Пустоловина Мерсијеа и Камијеа настала је непосредно пре комада *Чекајући Годоа* (1952). Бекетов први роман на француском много дугује својим претходницима на енглеском, *Марфи и Вон*, као што прилично задужује и предстојећу романескну трилогију (*Molloy*, *Malone meurt* и *L'innommable*). Написан 1946, *Мерсије и Камије* ће у интегралном облику бити објављен тек 1970, а четири године касније и на енглеском.

Мора да је дебитовао негде око хиљаду деветстоте, рече Камије. Мислим да је то била година опсаде Лејдисмита, на реци Клип. Сећаш ли се? Предивно време. Забаве у врту сваки дан. Живот се пред нама отварао у свој својој ведрини. Све наде биле су допуштене. Играли смо се опсаде. Умирили као муве. Од глади. Жеђи. Бум! Бум! Последњи меци. Предајте се! Никада! Јели смо лешеве. Пили мокраћу. Бум! Бум! Одоше још два. Шта се чује? Дрека с осматрачнице. Прашина на хоризонту! Колона! Језик нам је поцрнео. Ипак ура! Ра! Ра! Попут гавранова. Неки коњички водник умире од среће. Спасени смо. Век је трајао два месеца.

...

Отишао је још једном до воде. Гледао је неколико тренутака у воду па се вратио до клупе. Добро, идем ја, рече. Збогом, Мерсије.

Лаку ноћ, рече Мерсије.

Оставши сам, он погледа како се светлост на небу гаси, а мрак употпуњује. Није склањао поглед са несталог хоризонта, јер су му ти трзаји били познати из искуства. У мраку је, такође, могао боље да чује, слушао је звукове које је дугачки дан скривао од њега, примера ради, људски шапат и кишу на води.

Одломак из романа

4. Томас Бернхард: **БЕТОН** / Београд: Лом, 2021.

Преузето са сајта:

<https://lombooks.com/shop/b/bernhard-tomas/beton/>

Умножавање бетонских знакова током дирљиве завршнице, снажи магијски и симболички слој дела, а сама трагедија младог брачног пара је заправо плод њиховог неуспелог покушаја да узму судбину у своје руке и тако се отму од тврдих окова које им је она наменила. Утолико њихова трагедија пластичније осликава животну немогућност, док је обрада уметничког еквивалента истог тог питања, најпотпуније дата кроз стваралачко муцање приповедача. Тако је целовитом обрадом немогућности као централног питања романа, употпуњен успех Томаса Бернхарда да и овде оно што је свакидашње – укључујући и: (ауто)биографско – преточи у литерарни модел који је у исто време прожет јаким архетипским слојевима, али и сасвим особеним стилем који не престаје да изненађује читаоца.

5. Карсон Мекалерс: **СРЦЕ ЈЕ УСАМЉЕНИ ЛОВАЦ** / Београд: Лом, 2019.

Преузето са сајта:

<https://lombooks.com/shop/m/mekalers-karson/srce-je-usamljeni-lovac/>

„Читао сам Карсон Мекалерс у јефтиним собама док сам гладовао и пио вино и то ми је било нешто свето – кожа ми је подрхтавала и јежила се и нисам плакао, јер сам био сувише поносан на њу да бих плакао.”

Чарлс Буковски

Карсон Мекалерс (1917–1967) једна је од најутицајнијих писаца своје генерације, којој, између осталих, припадају Џ. Д. Селинџер, Труман Капоте и Тенеси Вилијамс. Њен први роман *Срце је усамљени ловац*, доживео је огроман

успех како код критике, тако и код публике. Ова књига је и дан-данас актуелна и убраја се у најважније романе америчке књижевности. Истинска лепота овог дела је у саосећајности, разумевању и савршеном сагледавању саме љубави и унутрашњег света усамљених, заборављених и одбачених људи.

6. Бехруз Бучани: **НЕМА ПРИЈАТЕЉА ОСИМ ПЛАНИНА: ЗАПИСИ ИЗ ЗАТВОРА МАНУС** / Кикинда; Нови Сад: Партизанска књига; Културни центар Новог Сада, 2021.

Преузето са сајта:

<https://delfi.rs/knjige/181015-nema-prijatelja-osim-planina-knjiga-delfi-knjizare.html>

Нема пријатеља осим планина: записи из затвора Манус јесте књига мемоара која је у савезној аустралијској држави Викторији 2019. године добила Премијерову награду за књижевност, као и награду за најбоље дело некњижевне прозе. Аутор Бехруз Бучани, новинар курдскоиранског порекла, међутим, није држављанин Аустралије нити је икада крочио на аустралијски континент. Најближе што је пришао аустралијској територији јесте један дан проведен на броду Краљевске аустралијске морнарице, који је у јулу 2013. године пресрео бродоћ на коме је Бучани заједно са шездесет других избеглица покушавао да из Индонезије дође у Аустралију, као и месец дана које је провео на Божићном острву пре него што је пребачен у Регионални центар за процесуирање азиланата на острву Манус у Папуи Новој Гвинеји, односно у затвор Манус, како то прихватилиште за странце Бучани назива у књизи.

Нема пријатеља осим планина прати Бучанијево погибелно путовање преко Индијског океана, сведочи о ономе што се дешавало унутар затвора Манус, али нуди и критичка промишљања из перспективе азиланата и доприноси свеукупном знању о преплитању колонијалних историја, односима моћи, животу под непрекидним надзором, као и о успостављању и раскидању међуљудских односа у оквиру једног деструктивног система.

Наташа Кампмарк

7. Шејмус Дин: **ЧИТАЊЕ У МРАКУ** / Београд: Партизанска књига, 2021.

Преузето са сајтова:

<https://www.rts.rs/radio/radio-beograd-2/4553942/o-romanima-em-i-citanje-u-mraku.html>

<https://www.beopolis.rs/shop/citanje-u-mraku/>

<https://www.knjizare-vulkan.rs/roman/100620-citanje-u-mraku>

– Аутобиографски роман једног од најважнијих ирских књижевника.

Шејмус Дин (1940-2021) био је ирски песник, романописац, критичар и историчар идеја. За дебитантски роман *Читање у мраку* добио је неколико књижевних награда и номинован је за награду „Букер” 1996.

Динова књига је роман о одрастању, сазревању, а на ширем плану њу је могуће читати као историјски, поетски, породични, али и политички роман.

Драгана Ковачевић

Незаборавна, више пута награђивана књига о одрастању у Ирској између Другог светског рата и „невоља” из седамдесетих година прошлог века. Дирљива књига, на моменте налик поезији, написана је од стране изворног песника.

8. Миколај Гринберг: **РУСВАЈ** / Кикинда: Партизанска књига, 2021.

Преузето са сајта.

https://partizanskaknjiga.rs/eu_knjiga/rusvaj/

Гринберг је најзначајнији хроничар живота Јевреја у Пољској после Холокауста. Његова дела су одјекнула у пољском друштву и навела многе људе да му се обрате и испричају сопствене приче о Јеврејима и нејеврејима, и даље под утицајем страшних дешавања у пољској прошлости. *Русвај*, његов књижевни првенац, написан је као уметнички одговор на те приче. Књига је сачињена од кратких монолога, од којих сваки изговара други лик, дужине око три стране. Ти појединци су Јевреји, хришћани, неопредељени у погледу вероисповести, различитог порекла и друштвеног положаја. Свима је живот на неки начин обликован пољском јеврејском историјом – људи који сазнају да су Јевреји тек кад одрасту, Јевреји који се питају да ли се више осећају као код куће у Пољској или Израелу, обични Пољаци који се труде да поступе исправно према историји своје земље, антисемити убеђени да је читава збрка исполитизована. Наслов књиге јесте реч која је из јидиша ушла у пољски језик и означава метеж, халабуку – у суштини, велики, бучан неред. Гринберг

упућује смео поглед лишен сентименталности силама које обликују живот Јевреја у савременој Пољској, нудећи моћну противтежу националистичким и историјским наративима. Ова књига се нашла у ужем избору за најбољу књигу „Нике” 2018. године.

Миколај Гринберг је фотограф и писац који је завршио студије психологије. Водио је Радионицу портрета у Пољском удружењу фотографа, а његове фотографије су излагане широм света. Аутор је албума *Многе жене* (2009) и *Аушвиц – шта ћу ја овде?* (2010), као и трију књига документарне прозе: *Преживели у 20. веку*, *Кривим Аушвиц* и *Књига изласка*. Његов први роман *Русвај* нашао се у ужем избору за најпрестижнију пољску књижевну награду „Нике” 2018. године. Гринберг се годинама бави историјом Јевреја у 20. веку и не преза од хватања укоштац с тешким питањима. Читав његов уметнички опус карактеришу изузетне перспективе из којих су написани дијалози, увек усмерени ка упознавању људи и спремности да се саслушају њихове личне приче.

9. Гиљермо Аријага: **РЕТОРНО 201** / Кикинда: Партизанска књига, 2017.

Преузето са сајтова:

<https://film-mag.net/wp/?p=30878>

<https://partizanskaknjiga.rs/product/retorno-201/>

Издавачка кућа Партизанска књига објавила је нову књигу, у едицији преведене прозе „Текстополис”, збирку прича *Реторно 201* чувеног мексичког књижевника и сценаристе Гиљерма Аријаге. Поред ове књиге, Аријага је аутор још четири романа, а његова проза је преведена на многобројне светске језике.

Гиљермо Аријага је рођен 1958. године у Сијудад Мексику и аутор је сценарија за филмове *Псећа љубав*, *21 грам*, *Три сахране Мелкијадеса Естраде* („Златна палма” за најбољи сценарио на Међународном филмском фестивалу у Кану 2005), *Вавилон* (номинација за „Оскара” у категорији најбољи сценарио 2007), *Буфало ноћи* и *Долина у пламену*.

Свет *Реторна* битно наликује сликама дивљих и илегалних борби паса из Аријагиног филма *Amores Perros*, у ком је назначено да се животињама на снимању ништа није десило. О Аријагиним гледаоцима/читаоцима немамо такве информације.

Срђан Срдих

10. Тихомир Несторовић: **ПАНСИОН ГОСПОЂЕ ХАЦИВУКОВИЋ** / Нови Сад: Прометеј, 2022.

Преузето са сајта:

<https://www.prometej.rs/prodavnica/domaci-pisci/pansion-gospodje-hadzivukovic/>

Овај роман је књижевно писмо на трагу највреднијих прозних искустава у српској књижевности, којима аутор, са своје стране, придружује специфичне лирски обојене пасаже описа личних судбина обичних људи, психолошких стања ликова у датим историјским и животним околностима, мајсторске описе природе и појава у њој.

Пансион госпође Хацивуковић је истинита, једноставна али слојевита кожа. Није мелодрама, жал за прохујалим временима, нити за сјенкама минулих љубави. То је искрена реалистичка прича о људима и времену с краја деветнаестог, целог двадесетог и почетка двадесет првог века, кад се, напоредо са политичким последицама идеолошких система, расплићу и животна клупка са прећутаном истином о драмама појединачних људи.

Љубомир Ћорилић

11. Вјећеслав Берар: **ЗА ШАКУ СНОВА** / Нови Сад: Прометеј, 2022.

Преузето са сајта:

<https://www.prometej.rs/prodavnica/domaci-pisci/za-saku-snova/>

Ако сте радознали да претражите хлорофилију тишине са детаљима ураслима у ствари и пејзажне пределе, уз трагања у којима се очас мењају боје и облици, чије мене урастају у речи, а речи у реченице магично одбеглих предела и лица, читајте роман Вјећеслава Берара *За шаку снова*. Пред нама је штиво расправног трактата о стварању, смело расписано и осмехнуто распусно. Штиво отвара узнемир тишине у којој и зрно песка добија, у пуном убрзању, облик звезде репатице с трагом откривалачког знака небеске наплаве.

Чим угледамо такву звезду, обичајно, хватамо се за прво дугме и, разуме се, зажелимо да нам се догоди нешто радосно и лепо у животној спекули. Колико је Марсел Пруст трагао за изгубљеним временом, толико ће Берар ислеђивати будне снопхвате и снове да би некако у словном азбучнику налазио речи за драму која га је снашла.

...

Наличје мастила сличи пучини гладно беле хартије да би се нашло све то стреловито заривено у тело и масив назван књига, књига као вечно отворена кључаоница којој, канда, нико и неће наћи кључ у песковитој равни вазда пустињског нам живота.

Милутин Ж. Павлов

12. Robert Perišić: **PODRUČJE BEZ SIGNALA** / Beograd: Lom, 2022.

Preuzeto sa sajta:

<https://lombooks.com/shop/p/perisic-robert/podrucje-bez-signal/>

Robert Perišić (Split, 1969) autor je sedam knjiga, preveden, objavljivan i nagrađivan širom Evrope i u SAD. Živi u Zagrebu.

U romanu *Područje bez signala* Robert Perišić spaja lokalno i globalno u priču koja će vas istovremeno nasmejati, ali i potresti. Od radnika do finansijske elite, od konobarica do menadžerki, od domaćih do Amerikanaca – protagonisti romana iz naoko udaljenih svjetova stupaju u odnose koji ih menjaju i gone u nepoznato, boreći se za opstanak i voleći, radeći mnogo toga što nisu planirali. Mnogi čitaoci prepoznaće se u životnosti odnosa što klize između rečenog i prećutanog, a prići će likovima koje možda zaobilaze u stvarnosti.

U šarolikoj galeriji likova posebno mjesto imaju oni ženski, koji u početno „muškoj” priči postaju inicijatori fabularnih preokreta. *Područje bez signala* je odličan, složen, snažan, ali i humoran roman, „naš” i istovremeno svjetski.

Jagna Pogačnik, *Jutarnji list*

Područje bez signala je urnebesni, ironični, brutalni i sentimentalni (post)tranzicijski *tour de force*. Važno je spomenuti i uspješno konstruirane ženske likove – žene su u romanu općenito „jači” spol i vade kestenje iz vatre – i vješto iznijansirane žensko-muške odnose.

Darko Milošić, *Zarez*

Ovo je svojevrstan romaneskni kamen-međaš, roman koji bi mogao značiti prekretnicu, i koji otvara novi trak na autocesti zvanj suvremena hrvatska proza.

Božidar Alajbegović

6

ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА

**ЛИСТА НАЈЧИТАНИЈИХ КЊИГА У БИБЛИОТЕЦИ УПРАВЕ
ЗА ФЕБРУАР 2024. ГОДИНЕ**

1. ОСТРВО ПЕЛИКАНА
Миодраг Мајић
Београд: Вулкан издаваштво, 2020.
2. ДЕЦА ЗЛА
Миодраг Мајић
Београд: Вулкан издаваштво, 2019.
3. ДА ЈЕ БОЉЕ, НЕ БИ ВАЉАЛО
Бојан Љубеновић
Београд: Лагуна, 2021.
4. РУДНИК
Миодраг Мајић
Београд: Вулкан издаваштво, 2023.
5. СВЕТОСТ ЧУДЕСНОГ: РОМАН О ДИСКСВЕТУ
Тери Прачет
Београд: Лагуна, 2023.
6. НОВИ МОДЕЛ УНИВЕРЗУМА: ПРИНЦИПИ ПСИХОЛОШКОГ
МОДЕЛА ПРИМЕЊЕНИ НА ПРОБЛЕМЕ НАУКЕ, РЕЛИГИЈЕ И
УМЕТНОСТИ
Пјотр Дамјанович Успенски
Београд: Metaphysica, 2007.
7. ОДАНИ
Харлан Кобен
Београд: Лагуна, 2012.
8. ТАРОТ: МАГИЈСКИ СИМБОЛИ
Освалд Вирт
Београд: Metaphysica, 2023.
9. ПАРСИФАЛ
Волфрам фон Ешенбах
Београд: Metaphysica, 2022.
10. КАКО СЕ ЧИТАЈУ ДЕЦА
Јелена Холцер
Београд: Лагуна, 2021.

Главни и одговорни уредник: Смиља Богдановић, начелник Одељења
(smilja.bogdanovic@uzzpro.gov.rs)

Технички уредници: Јелена Васиљевић, организатор пријема и евиденције
захтева корисника
Јелена Катана, документалиста за електронске каталоге
и библиотечку базу података

Сарадници: Смиљана Павков, документалиста система базе података
Иван Комаров, документалиста за електронске каталоге
и библиотечку базу података
Лепосава Милановић, документалиста за израду документационог
фонда
Гордан Горуновић, оператер за системе базе података
Радмила Тубин Михајловић, организатор пријема и евиденције
захтева корисника
Дејан Станојловић, оператер припреме података

Лектор: Смиља Богдановић

Коректор: Јелена Васиљевић

Компјутерска обрада: Одељење за информационо-документационе и библиотечке
послове

Техничка подршка: Радинка Мићовић, програмер софтверских решења

ШТАМПА: УПРАВА ЗА ЗАЈЕДНИЧКЕ ПОСЛОВЕ РЕПУБЛИЧКИХ ОРГАНА
Београд, Немањина 22–26